

DET KONGELEGE
JUSTIS- OG BEREDSKAPSDEPARTEMENT

Prop. 18 L

(2014–2015)

Proposisjon til Stortinget (forslag til lovvedtak)

Lov om forsvunne personar og lov
om endringar i arvelova
(avvikling av arveretten for staten til fordel
for frivillig verksemd)

Innhald

1	Hovudinnhaldet i proposisjonen	5	3.5.4	Framlegget frå Skiftelovutvalet	21
2	Bakgrunnen for lovforslaget	7	3.5.5	Høyringsfråsegnene	22
2.1	Ny lov om forsvunne personar	7	3.5.6	Departementets vurderingar	22
2.1.1	NOU 2007: 16 Ny skiftelovgivning	7	3.6	Jurisdiksjon, lovval og internrettsleg verneting	22
2.1.2	Høyringa	7	3.6.1	Innleiing	22
2.1.3	Talet på personar som er sakna eller forsvunne – statistikk	8	3.6.2	Gjeldande rett	23
2.2	Avvikling av arveretten for staten	8	3.6.3	Nordisk rett	24
2.2.1	NOU 2014: 1 Ny arvelov	8	3.6.4	Rekommandasjonen frå Europarådet	24
2.2.2	Høyringsnotatet 31. mars 2014	9	3.6.5	Framlegget frå Skiftelovutvalet	25
2.2.3	Høyringa	9	3.6.6	Høyringsfråsegnene	26
3	Ny lov om forsvunne personar	12	3.6.7	Departementets vurderingar	26
3.1	Generelt om behovet for ei ny lov om forsvunne personar	12	3.7	Endringar i arvelova – forsvunne og fråverande arvingar	28
3.2	Forvaltninga av buet til personen som er forsvunnen	13	3.7.1	Gjeldande rett	28
3.2.1	Gjeldande rett	13	3.7.2	Framlegget frå Skiftelovutvalet	28
3.2.2	Nordisk rett	14	3.7.3	Høyringsfråsegnene	28
3.2.3	Framlegget frå Skiftelovutvalet	14	3.7.4	Departementets vurderingar	28
3.2.4	Høyringsfråsegnene	15	4	Avvikling av arveretten for staten til fordel for frivillig verksemd	29
3.2.5	Departementets vurderingar	15	4.1	Gjeldande rett og omfanget av statens rett til arv	29
3.3	Avgjerd om at den forsvunne skal reknast for å vere død	15	4.2	Nordisk rett	29
3.3.1	Innleiing	15	4.3	Framlegget i høyringsnotatet	30
3.3.2	Gjeldande rett	15	4.4	Høyringsfråsegnene	31
3.3.3	Nordisk rett	16	4.5	Departementets vurderingar	34
3.3.4	Rekommandasjonen frå Europarådet	16	5	Økonomiske og administrative konsekvensar	36
3.3.5	Framlegget frå Skiftelovutvalet	17	6	Merknader til dei enkelte paragrafane	37
3.3.6	Høyringsfråsegnene	18	6.1	Forslag til lov om forsvunne personar	37
3.3.7	Departementets vurderingar	18	6.2	Forslag til lov om endringar i arvelova (avvikling av arveretten for staten til fordel for frivillig verksemd)	45
3.4	Verknaden av ein orskurd om død	19	A Forslag til lov om forsvunne personar	47	
3.4.1	Gjeldande rett	19	B Forslag til lov om endringar i arvelova (avvikling av arveretten for staten til fordel for frivillig verksemd)	51	
3.4.2	Nordisk rett	19			
3.4.3	Rekommandasjonen frå Europarådet	19			
3.4.4	Framlegget frå Skiftelovutvalet	20			
3.4.5	Høyringsfråsegnene	20			
3.4.6	Departementets vurderingar	20			
3.5	Når den forsvunne kjem attende – attendeføring	20			
3.5.1	Gjeldande rett	20			
3.5.2	Nordisk rett	21			
3.5.3	Rekommandasjonen frå Europarådet	21			

DET KONGELEGE
JUSTIS- OG BEREDSKAPSDEPARTEMENT

Prop. 18 L

(2014–2015)

Proposisjon til Stortinget (forslag til lovvedtak)

Lov om forsvunne personar og lov om endringar i arvelova (avvikling av arveretten for staten til fordel for frivillig verksemd)

*Tilråding frå Justis- og beredskapsdepartementet 21. november 2014, godkjend i statsråd same dagen.
(Regjeringa Solberg)*

1 Hovudinnhaldet i proposisjonen

Justis- og beredskapsdepartementet legg med dette fram eit forslag til ei ny lov om forsvunne personar. Lova vil erstatte gjeldande lov 23. mars 1961 nr. 1 om forsvunne personer mv. Departementet legg òg fram forslag om endringar i lov 3. mars 1972 nr. 5 om arv m.m. som inneber ei avvikling av statens rett til arv, slik at i tilfelle der det ikkje er arvingar etter den avdøde, skal formuen fordelast til frivillig verksemd til fordel for barn og unge.

Framlegget til *lov om forsvunne personar* (punkt 3 i proposisjonen) inneheld reglar om framgangsmåten når ein person er forsvunnen og ikkje kan finnast korkje levande eller død. Lovframlegget gir reglar om ei meldeplikt ved forsvinningar og reglar om forvaltning av buet til den forsvunne personen. Det følgjer av framlegget at forvaltninga skal skje av fylkesmannen og verje i tråd med dei reglane som gjeld for personar under verjemål, med enkelte unntak.

Lovframlegget gir vidare reglar om når ein forsvunnen person skal bli sett på som død. Etter

lovframlegget kan tingretten ved orskurd treffe avgjerd om at ein forsvunnen person skal reknast for å vere død, og lovframlegget har reglar om to framgangsmåtar i slike tilfelle. I lovframlegget § 8 er det reglar om framgangsmåten i tilfelle der det ikkje er grunn til å tvile på at personen er død. Tingretten kan da treffe avgjerd «straks» om at personen skal reknast for å vere død. I framlegget § 9 er det reglar om dødsorskurd i andre høve. Desse reglane skal nyttast der det er større uvisse om forsvinninga. Det kan reisast sak om orskurd etter § 9 anten med ein gong, etter eit år eller etter fem år avhengig av graden av uvisse i saka. Framlegget inneber at fristane for å få ei avgjerd om at ein person skal reknast for å vere død, blir kortare enn i dag, og at reglane blir meir tilpassa vår tid med gode og raske kommunikasjonsformer og stadig sikrere framgangsmåtar for identifisering og gjenfinning av personar. Framlegget inneber òg at ein forsvunnen person kan bli rekna som død utan at

dei etterlatne må reise sak mot den forsvunne personen.

Lova inneheld òg reglar om attendeføring av mottatte verdiar om den forsvunne likevel kjem attende. Dette vil særleg gjelde arv og utbetalningar av forsikring og trygdeytningar. Lovframlegget regulerer også kva for verknad ei avgjerd om død skal ha for eit inngått ekteskap.

Reglar om forsvunne personar har ofte ei side til andre statar. Personen kan ha blitt borte på reise eller under kortare eller lengre opphald i eit anna land. Departementet gjer difor framlegg om meir utførlege reglar om lovval og jurisdiksjon for å klargjere kompetansen til norske domstolar og

forvaltingsorgan i slike saker. I lys av den internasjonale rettsutviklinga gjer departementet framlegg om at «vanleg bustad» skal nyttast som kriterium for tilknytning for jurisdiksjon i staden for fast bustad.

Departementet gjer som nemnt òg framlegg om å *avvikle arveretten for staten* etter arvelova (sjå punkt 4 i proposisjonen). Framlegget går ut på å endre arvelova kapittel VII slik at arven etter ein avdød som ikkje let etter seg ektemake, sam-buar med rett til arv eller slektningar som arvar han eller henne etter lova, og som heller ikkje har oppretta testament, skal fordelast til frivillig verksemd til fordel for barn og unge.

2 Bakgrunnen for lovforslaget

2.1 Ny lov om forsvunne personar

2.1.1 NOU 2007: 16 Ny skiftelovgivning

Sidan vedtakinga av lov 23. mars 1961 nr. 1 om forsvunne personar mv. har det skjedd store endringar i samfunnet. Reiseaktiviteten er høgare. Samstundes gjer ny teknologi at ein kan kommunisere med kvarandre langt enklare enn tidlegare.

Flodbøljekatastrofen i Sørøst-Asia 26. desember 2004 viste at den gjeldande lova om forsvunne personar var moden for revisjon. Lova var til dels uklar, og fristane for å seie dom om dødslysing var lange.

Skiftelovutvalet, som blei satt ned ved kongeleg resolusjon 9. september 2005 for å utarbeide ei ny skiftelov, fikk difor som ein del av sitt mandat også å foreta ein etterkontroll av lov 23. mars 1961 nr. 1 om forsvunne personar mv.

Skiftelovutvalet overleverte si utgreiing 23. november 2007. Utgreiinga er trykt som NOU 2007: 16 Ny skiftelovgivning. Utvalet gjorde framlegg om ei ny lov om forsvunne personar, sjå lovforslaget på side 24 flg. og vurderingane til utvalet på side 172 flg.

Departementet viser òg til at Europarådet i 2009 ga ei tilråding for reglane om forsvunne personar, jf. Recommendation CM/Rec (2009)12 on principles concerning missing persons and the presumption of death. Formålet med tilrådinga var å gi rettleiing til utforminga av den nasjonale lovgivinga på området. Tilrådinga er ikkje rettsleg bindande.

2.1.2 Høyringa

NOU 2007: 16 Ny skiftelovgivning blei sendt på høyring 25. november 2008 med høyringsfrist 1. mai 2009. Framlegget blei sendt til følgjande høyringsinstansar:

Departementa

Barne- og ungdoms- og familiedirektoratet

Barneombodet

Brønnøysundregistra

Datatilsynet

Direktoratet for naturforvaltning

Forbrukarombodet

Forbrukerrådet

Fylkeskommunane

Fylkesmannen

Husleietvistutvalet

Justissekretariata

Kredittilsynet

Likestillings- og diskrimineringsombodet

Overformynderia i Bergen, Bærum, Oslo, Tromsø og Trondheim

Politidirektoratet

Regjeringsadvokaten

Riksadvokaten

Statens innkrevingssentral

Statens landbruksforvaltning

Statistisk sentralbyrå

Statsadvokatembeta

Stortingets ombodsmann for forvaltninga

Tilsynsrådet for advokatvirksomhet

Trygderetten

Verdipapirsentralen

Høgsterett

Lagmannsrettane

Tingrettane

Domstoladministrasjonen

Akademikerne

Aksjonærforeningen i Norge

BI Handelshøyskolen, institutt for regnskap, revisjon og juss

Debitorforeningen

Den Norske Advokatforening

Den norske Dommerforeningen

Den norske Revisorforening

Det Norske revisjonsselskap

Finansnæringens Hovedorganisasjon

Fylkesnemndsledernes arbeidsutvalg

Handels- og Servicenæringens Hovedorganisasjon

Juridisk rådgivning for kvinner

Jusshjelpa i Nord-Norge

Juss-Buss

Jussformidlinga i Bergen

Kirkens familievern landssekretariatet

Kommuneadvokaten i Oslo
 Kreditorforeningen i Oslo
 KS – kommunesektorens interesse- og arbeidsgiverorganisasjon
 Landsorganisasjonen i Norge
 Nasjonal Støttegruppe etter Flodbølgekatastrofen
 Nordenfjeldske Creditreform
 Noregs Bondelag
 Norges Bygdekvinnelag
 Norges Jordskifte kandidatforening
 Norges Kvinne- og Familieforbund
 Norges Politilederslag
 Norges Røde Kors
 Norges Skogeierforbund
 Norsk Bonde- og Småbrukarlag
 Norsk Folkehjelp
 Norske Inkassobyråers Forening
 Norske Kvinners Sanitetsforening
 Norskog
 Politiembetsmennesenes Landsforening
 Politiets fellesforbund
 Rettspolitisk forening
 Skattebetalerforeningen
 Skogeierforbundet
 Sparebankforeningen i Norge
 Yrkesorganisasjonenes sentralforbund

Det juridiske fakultet, Universitetet i Bergen
 Det juridiske fakultet, Universitetet i Oslo
 Det juridiske fakultet, Universitetet i Tromsø

Det kom inn 67 høyringsfråsegner til høyringa om Skiftelovutvalet si utgreiing. Finansdepartementet, Borgarting lagmannsrett, Generaladvokaten, Den Norske Advokatforening, Finansnæringens Hovedorganisasjon (no Finans Norge), Nettverket for overformynderiene i Norge, Norges Kvinne- og familieforbund og Oslo byfogdembete hadde merknader til framlegget om nye reglar om forsvunne personar.

2.1.3 Talet på personar som er sakna eller forsvunne – statistikk

Kripos sitt saknaregister inneheld opplysingar om forsvunne personar. Når ein person er komen bort, blir han først meldt sakna der han har allment verneting. Om han ikkje kjem til rette att innan tre månader, blir forsvinninga registrert i det nasjonale saknaregisteret. Registeret blir oppdatert laupande, slik at saker som er oppklarte, blir tatt ut av statistikken. Talet på registrerte saker kan variere noko frå år til år. Dette kan ofte ha bakgrunn i ekstraordinære hendingar så somulukker eller naturkatastrofar. Statistikken viser at

når det ikkje har inntruffe større hendingar, er talet for det vesentlege nokså stabilt.

Saknaregisteret inneheldt per 28. februar 2014 1440 forsvinningssaker. Dette er forsvinningar som ikkje er oppklarte. Den første saka i registeret er frå 1938. Dei seinaste fire åra har det i snitt vore registrert 20 nye saker kvart år. I 2010 var det 15 nyregistrerte saker. I 2011 økte talet til 17 saker. Året etter økte talet igjen til 29 saker, mens det i 2013 sank til 19 saker.

Det at ein person rettsleg sett er rekna for å vere død, stengjer ikkje for vidare etterforskning med tanke på å finne personen att eller å finne ut av årsaka til forsvinninga. Dette inneber at ein person kan vere registrert i registeret jamvel om personen juridisk sett er vurdert som å vere død.

2.2 Avvikling av arveretten for staten

2.2.1 NOU 2014: 1 Ny arvelov

Arvelovutvalet blei oppnemnd ved kongeleg resolusjon 15. april 2011. Utvalet blei i mandatet punkt 3 bokstav g gitt i oppdrag å vurdere reglane om staten sin arverett. Utvalet blei mellom anna bede om å sjå på «spørsmålet om det bør innføres en ordning som sikrer at midler fra falt arv kommer frivillige organisasjoner til gode».

Arvelovutvalet konkluderte i NOU 2014: 1 Ny arvelov med at det ikkje ville foreslå endringar i dei gjeldande reglane om arveretten for staten. Utvalet uttalte på side 56:

«For det første er det forholdsvis få dødsbo hvert år hvor staten er arving. Det er også forholdsvis små beløp selv om det etter hva utvalget har fått opplyst, ofte vil være beløp på mellom 10 og 20 millioner hvert år. Hvis det skal opprettes et eget fond, vil dette kreve en del administrasjonskostnader. Dette vil spise av de allerede beskjedne arvebeløpene. Dagens ordning, hvor både administrasjon av arven og vurderingene av om avkall skal gis, tas av statsansatte som også har andre oppgaver, antas å være lagt mindre kostnadskrevende enn å opprette et nytt organ for dette formålet».

Utvalet peika også på utfordringar med å finne eit samlande formål som midla skulle gå til dersom staten ikkje lenger skulle arve:

«Tidligere forslag har knyttet fondet opp mot formål for barn og unge. Dette kunne kanskje være i tråd med ønskene til arvelatere flest tidligere, men i dag kan det like gjerne være en

formodning for at midlene skulle gå til tiltak for eldre. Arvelaterne det er tale om, vil være i svært forskjellige livssituasjoner. Det er neppe mulig å finne frem til formål som alle ville være tilfreds med».

Utvalet peika også på at arveretten for slekta i norsk rett, der også søskenbarn er legalarvingar, medfører eit mindre behov for eit eige arvefond enn ved ein snevrare krets av arvingar, og at ordninga i dag stort sett fungerer tilfredsstillande og blir praktisert på ein smidig måte.

Utvalet foreslo nokre endringar i føresegnene om avkall på arv som staten arvar, mellom anna ei viss oppmyking i krava om tilknytning mellom avdøde og den eller dei som det skal gis avkall til føremon for.

Sjå elles utvalet si vurdering av spørsmålet om staten sin arverett i NOU 2014: 1 Ny arvelov side 55–56 og side 188.

2.2.2 Høyringsnotatet 31. mars 2014

Det følgjer av regjeringsplattforma (Sundvollen, 7. oktober 2013) punkt 11 at Regjeringa vil «[l]a «herreløs arv» tilfalle frivillige organisasjonar istedenfor staten».

På bakgrunn av dette utarbeidde Justis- og beredskapsdepartementet eit høyringsnotat med forslag om avvikling av arveretten for staten etter arvelova. Notatet blei utarbeidd med bidrag frå Kommunal- og moderniseringsdepartementet og Kulturdepartementet og i samarbeid med Barne- likestillings- og inkluderingsdepartementet.

Hovudtrekka i høyringsnotatet var at arveretten for staten skulle bli avvikla og at fallen arv som ingen arvingar hadde krav på, i staden skulle kanalisert til barne- og ungdomsorganisasjonane via Landsrådet for Norges barne- og ungdomsorganisasjonar.

2.2.3 Høyringa

Høyringsnotatet blei sendt på høyring saman med NOU 2014: 1 Ny arvelov ved høyringsbrev 31. mars 2014.

Høyringsbrevet blei sendt til følgjande høyringsinstansar:

Departementa

Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet

Barneombodet

Bispedømmerådene

Domstoladministrasjonen

Domstolane

Fylkesmannen

Fylkesnemndene for barnevern og sosiale saker

Integrerings- og mangfoldsdirektoratet

Likestillings- og diskrimineringsombodet

Nasjonalt folkehelseinstitutt

Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring (NOVA)

Norsk senter for barneforskning (NOSEB)

Norsk senter for menneskerettigheter

Riksrevisjonen

Sametinget

Sentralkontoret for folkeregistrering

Sivilombodsmannen

Statens råd for likestilling av funksjonshemmede

Statens sivilrettsforvaltning

Statistisk sentralbyrå

Sysselmannen på Svalbard

Universitetet i Agder

Universitetet i Bergen

Universitetet i Nordland

Universitetet i Oslo

Universitetet i Stavanger

Universitetet i Tromsø

4H Norge

ACTIS – Rusfeltets samarbeidsorgan

AFS Norge Internasjonal utveksling

Akademikerne

Aleneforeldreforeningen

Amnesty International Norge

Angstringen

Antirasistisk senter

Arbeidssøkerforbundet

Bellona

Blå Kors Norge

CARE Norge

Childwatch International – UiO

De Unges Orkesterforbund

Den Norske Advokatforening

Den norske Dommerforening

Den Norske Misjonsallianse

Det Norske Bibelselskap

Det Norske Misjonsforbund

Det Norske Misjonsselskap

Eiendomsmeglerforetakenes forening

Fattighuset

Flyktningshjelpen

Folkeakademienes Landsforbund

Forandringsfabrikken

Forbundet Kysten

Forbundet mot rusgift

Foreningen for hjertesyke barn

Foreningen 2 Foreldre

Frelsesarmeen

Friluftslivets Fellesorganisasjon

Frivillighet Norge	Norges Korforbund
Forum for Barnekonvensjonen	Norges Kristelige Student- og Skoleungdomslag
Funksjonshemmedes fellesorganisasjon	Norges Kristne Råd
Gjeldsofferalliansen	Norges Kulturvernforbund
Home Start Familiekontakten Norge	Norges Kvinne- og Familieforbund
HRS – Human Rights Service	Norges Miljøvernforbund
Huseiernes landsforbund	Norges Naturvernforbund
Indremisjonsforbundet	Norges Røde Kors
Innvandrerne Landsorganisasjon (INLO)	Normisjon
Innsamlingskontrollen i Norge	Norsk Folkehjelp
IOGT i Norge	Norsk Forbund for Utviklingshemmede
Islamsk Råd Norge	Norsk Fosterhjemsforening
Juridisk Rådgivning for kvinner (JURK)	Norsk Kulturarv
Juss-Buss	Norsk Kvinnesaksforening
Jussformidlingen i Bergen	Norsk Luthersk Misjonssamband
Jushjelpa i Midt-Norge	Norsk Musikkorpsforbund
Jusshjelpa i Nord-Norge	Norsk Musikkråd
KIA – Kristent Interkulturelt Arbeid	Norsk Organisasjon for Asylsøkere
Kirkelig arbeidsgiver- og interesseorganisasjon	Norsk Pasientforening
Kirkens Bymisjon	Norsk Revmatikerforbund
Kirkens Nødhjelp	Norsk Skoleorkesterforbund
Kirkerådet	Norsk teaterråd
KNIF – Kristen-Norges Innkjøpsfelleskap	Norske kvinnelige juristers forening
Kontaktutvalget for innvandrere og norske myndigheter (KIM)	Norske Kvinners Sanitetsforening
Kreftforeningen	Næringslivets Hovedorganisasjon (NHO)
KS	Organisasjon mot offentlig diskriminering (OMOD)
Landsforeningen for hjerte- og lungesyke	Organisasjonen Voksne for Barn
Landslaget for offentlige pensjonister (LOP)	Pensjonistforbundet
Landsorganisasjonen (LO)	PLAN International Norge
Landsrådet for Norges barne- og ungdomsorganisasjoner (LNU)	Redd Barna
Leger uten grenser	Redningsselskapet
LIM (likestilling, integrering, mangfold)	Regnskogfondet
Lions Club Norge	Rettspolitisk forening
Mental Helse	RUSFRI Kristenfolkets Edruskapsråd
Minotenk – Minoritetspolitisk tenketank	Røykfritt miljø Norge
MIR – Multikulturelt initiativ og ressursnettverk	Rådet for psykisk helse
MIRA Ressurssenter for innvandrere og flyktningkvinner	Samarbeidsrådet for tros- og livssynssamfunn
Misjon Uten Grenser	Samisk juristforening/Sámi Juristtaid Searvi
Motorførernes Avholdsforbund	SEIF – Selvhjelp for innvandrere og flyktninger
Nasjonalforeningen for folkehelsen	Seniorsaken
Natur og Ungdom	Sjømannskirken
Noregs Bygdeungdomslag	SOS Barnebyer
Noregs Ungdomslag	Stiftelsen Kirkens Bymisjon
Norges Astma- og Allergiforbund	Stiftelsen Kirkens Familievern
Norges Barne- og ungdomskorforbund	Stiftelsen Rettferd for taperne
Norges Blindeforbund	Straffedes organisasjon i Norge
Norges Bygdekvinnelag	Strømmestiftelsen
Norges Handikapforbund	Telefonkontakt for eldre og uføre
Norges Idrettsforbund og olympiske og paralympiske komité	UNICEF Norge
Norges Juristforbund	Utrop
Norges KFUK-KFUM	Utviklingsfondet
	Velferdsalliansen
	Vellenes Fellesorganisasjon
	Vi som har et barn for lite

VIRKE

Voksne for Barn

Yrkesorganisasjonenes Sentralforbund (YS)

Høyringsfristen for høyringsnotatet om avvikling av arveretten for staten var 1. juli 2014.

Følgjande instansar hadde realitetsmerknader til forslaget:

Kommunal- og moderniseringsdepartementet

Oslo byfogdembete

Universitetet i Bergen

4H Norge

Acta – barn og unge i Normisjon

ANSA

BUR – De frie evangeliske forsamlings barne- og ungdomsråd

Den Norske Advokatforening

Elevorganisasjonen

Europeisk Ungdom

Finans Norge

Foreningen for hjertesjyke barn

Framfylkingen LOs barne- og familieorganisasjon

Frelsesarmeen

Fremskrittspartiets Ungdom

Frikirken Barn og Unge (FriBU)

Frilynt Norge

Frivillighet Norge

Funksjonshemmedes fellesorganisasjon

Hyperion – Norsk forbund for fantastiske fritidsinteresser

Junior- og barneorganisasjonen Juba

Kirkens Bymisjon

Korpsnett Norge

Kreftforeningen

Landsforeningen for hjerte- og lungesyke

LNU – Norges barne- og ungdomsorganisasjoner

Mental Helse

Misjonsforbundet UNG

Norges Bygdekvinnelag

Norges Bygdeungdomslag

Norges Kristelige Student- og Skoleungdomslag

Norges Røde Kors

Norges Speiderforbund

Norges Unge Katolikker

Norsk cøliakiforenings ungdom

Norsk Forbund for Utviklingshemmede

Norsk Fosterhjemsforening

Norsk medisinstudentforening

Ny Generasjon

Pensjonistforbundet

Psoriasis- og eksemforbundet ung

Redd Barna

Rød Ungdom

Senterungdommen

SOS barnebyer Norge

Sosialistisk Ungdom

Stine Sofies Stiftelse

Søndagsskolen Norge

Ung kirkesang

Unge funksjonshemmede

UNOF de unges orkesterforbund

VIRKE

Følgjande instansar har svart at dei ikkje hadde merknader til spørsmålet om avvikling av staten sin rett til arv eller at dei ikkje uttalar seg om saka:

Forsvarsdepartementet

Helse- og omsorgsdepartementet

Klima- og miljødepartementet

Kunnskapsdepartementet

Landbruks- og matdepartementet

Nærings- og fiskeridepartementet

Samferdselsdepartementet

Utanriksdepartementet

Finnmark tingrett

Skattedirektoratet

Statistisk sentralbyrå

KS

3 Ny lov om forsvunne personar

3.1 Generelt om behovet for ei ny lov om forsvunne personar

Den noverande lova om forsvunne personar er frå 1961. Som nemnt i punkt 2.1.1 har samfunnet endra seg betrakteleg sidan dette, og det er fleire grunnar til at lova frå 1961 no er moden for revisjon. *Skiftelovutvalet* peikar særleg på tre forhold som taler for å sjå på reglane på nytt. Utvalet viser til at vi på grunn av ny teknologi i dag kan kommunisere langt meir effektivt med kvarandre enn for nokre tiår sidan. Vidare viser utvalet til at ein i dag enklare kan identifisere omkomne. Utvalet viser dessutan til at flodbølgekatastrofen i Sørøst-Asia i desember 2004 sette fokus på lova. Utvalet uttaler på side 172 i NOU 2007: 16:

«I henhold til mandatet skal utvalget foreta en etterkontroll av lov 23. mars 1961 nr. 1 om forsvunne personer. Bakgrunnen for dette er sammensatt. For det første har muligheten for effektiv kommunikasjon verden over økt betydelig fra lovens vedtakelse og frem til i dag. Det er nå mindre risiko for at personer mister kontakten med hverandre på grunn av manglende mulighet for kommunikasjon, og det er langt enklere å etterforske forsvinningssaker. For det annet har de senere års forskning og utvikling økt mulighetene for å identifisere personer som omkommer i ulykker eller naturkatastrofer, slik at man nå fortere får klarhet i om en savnet person har omkommet ved en bestemt hendelse. For det tredje har større naturkatastrofer de senere år – særlig flodbølgekatastrofen i Sørøst-Asia 26. desember 2004 – ført til større fokus på regelverket om forsvunne personer, deres formuesforhold og forholdet til de etterlatte. Flodbølgekatastrofen viste også at enkelte bestemmelser i lov om forsvunne personer ikke er enkle å anvende, og at dette kan føre til usikkerhet og manglende forutberegnelighet for de som berøres.»

Borgarting lagmannsrett uttaler i høyringa at «det er hensiktsmessig at denne loven gjennomgås i lys av den rivende utvikling som har vært på kom-

munikasjons- og samferdselssektoren i tiden etter at dagens lov ble vedtatt i 1961».

Departementet er enig med utvalet i vurderingane. Lova om forsvunne personar er stadig aktuell. Som det går fram av punkt 2.1.3, er det kvart år ein del norske statsborgarar som blir borte. Reiseaktiviteten er høgare i dag enn tidlegare, og langt fleire reiser lengre enn det det var vanleg å gjere for nokre tiår sidan. Langt fleire personar er til ein kvar tid på reise, og det er dermed mogeleg for fleire å kome bort.

Samstundes gjer dei tekniske endringane, mellom anna når det gjeld telefoni og internett, at personar over heile kloden kan kommunisere med kvarandre utan særleg tidsbruk. Dette gjer at det skal meir til for at ein person er borte lengje utan å gje livsteikn frå seg. Oppnår ein ikkje kontakt med personen over lang tid i dag, er det dermed større grunn til å tru at han eller ho er død.

Den gjeldande lova blei utforma i ei tid der kommunikasjon var vanskelegare, og der manglande livsteikn ikkje trong bety anna enn at det nettopp kunne vere tungvint å oppretthalde kontakten med dei der heime. Det at ein i dag kan kommunisere så enkelt med kvarandre, gjer at det kan reisast spørsmål om den gjeldande lova er tilstrekkeleg tilpassa vår tid.

På side 173–174 i NOU 2007: 16 viser *Skiftelovutvalet* til nokre sentrale omsyn som utvalet meiner at lova bør byggje på. Utvalet peikar for det første på omsynet til dei pårørande:

«Lov om forsvunne personer kommer til anvendelse i situasjoner som er preget av sterke følelser og ofte stor usikkerhet. For de berørte partene er det som regel en stor påkjenning at en nærstående er savnet uten at man kan få visshet i om vedkommende er død eller fortsatt lever. Det bør derfor tilstrebes å utvikle regler som i minst mulig grad legger ytterligere stein til byrden, og som skaper størst mulig klarhet og forutberegnelighet for partene med hensyn til hvilke rettsvirkninger forsvinningen skaper og hvordan dette påvirker livssituasjonen til de som er berørt.

De pårørende kan ha mange grunner for å få fastslått at den forsvunne er død – både følelsemessige, økonomiske og juridiske. Det kan hevdes at det først er etter avsagt dødsformodningsdom at de pårørende kan komme ordentlig i gang med sine egne sorgreaksjoner og sin bearbeiding av det som har skjedd. Videre har spørsmålet betydning blant annet for arvingenes rett til arv etter den forsvunne, for ektefellens adgang til å få formuesfellesskapet opphevet og å inngå nytt ekteskap, og for vurderingen av rettigheter som faller bort ved rettighetshaverens død.»

Utvalet peikar vidare på omsynet til den forsvunne:

«En dødsformodningsdom vil – med ytterst få tilpasninger – ha de samme rettsvirkninger som et vanlig dødsfall, det vil si at den forsvunne betraktes som død i alle henseender. For at slik dom skal kunne avsies må det derfor kreves at stor sannsynlighet tilsier at den forsvunne faktisk er død. Her må det imidlertid i alminnelighet gjelde at sannsynligheten for at en dødsformodningsdom er gal vil reduseres jo lengre tid som går mellom forsvinningen og domsavsigelsen.

Det er vidare av betydning at loven gir regler som passer for det brede spekter av forsvinningssaker som loven omfatter. Reglene må passe både for enkeltforsvinninger og for større katastrofer. Loven gjelder for det første for de tilfeller hvor en person forsvinner av egen vilje, det vil si at han eller hun rett og slett «stikker av» og reiser bort uten å etterlate seg beskjed eller uten å rydde opp i sine anliggender. For det annet omfattes ulykker av begrenset geografisk omfang, hvor hendelsesforløpet kan tilsi at den forsvunnes skjebne kan fastslås med stor grad av sikkerhet. Et eksempel på dette er fergeulykker. I ulykken med bilfergen «Estonia» natt til 28. september 1994 omkom nærmere 1000 mennesker, hvorav over 750 ikke ble funnet. For det tredje vil loven omfatte mennesker som utsettes for naturkatastrofer av et omfattende geografisk omfang, og hvor det kan være usikkert for det første om vedkommende befant seg i det rammede område og for det annet om vedkommende i så fall selv ble berørt. Flodbølgekatastrofen i sørøst-Asia 26. desember 2004 illustrerer dette.

Det førstnevnte tilfellet viser at også den forsvunnes interesser må ivaretas. Noen kan selv ønske å «forvinne» for en periode, i uker,

måneder eller år, og dette kan ha både legitime eller mindre legitime grunner. Hvor langt skal lovverket gå i å ivareta den enkeltes frihet til dette? Den enkeltes bevegelsesfrihet er eksempelvis beskyttet av FN-konvensjonen om sivile og politiske rettigheter artikkel 12, og det kan potensielt være et inngrep i denne retten om man i løpet av relativt kort tid risikerer å bli erklært død. På den annen side kan det anføres at den som reiser av gårde i en lang periode uten å varsle verken pårørende eller Folkeregisteret, som ikke holder seg informert om forholdene på avreisestedet og som heller ikke rydder opp i sine anliggender der, ikke kan ha noen berettiget forventning om at hans eiendeler og status vil opprettholdes uforandret.»

Med dette som utgangspunkt legg utvalet til grunn at ein forsvunnen person rettsleg bør kunne reknast som død så snart som mogeleg utan at det går utover rimelege krav til sikkerheit om at personen er død. Samstundes må prosedyrane for å fastslå dette vere utforma slik at dei ikkje verkar støytande, men ikkje vere så enkle at dei gir rom for misbruk. Utvalet meiner ut frå dette at det er fleire føresegner i lova som bør vurderast på nytt, sjå side 174 i utgreiinga.

D e p a r t e m e n t e t sluttar seg til desse vurderingane. Departementet vil særleg peike på at det kan vere grunn til å sjå på fristane for å kunne reise sak om at ein person skal reknast som død. I dag er utgangspunktet at ein må vente i ti år før ein kan reise ei slik sak, jf. § 4. Departementet peikar òg på ordninga etter den noverande lova om at saka må reisast ved at den forsvunne blir stemna for retten, jf. § 7 første ledd. Dette kan vere ei påkjenning for dei etterlatne. Departementet kjem tilbake til dei nemnde spørsmåla i punkt 3.3. Departementet er dessutan einig med utvalet i at lova kan gjerast enklare og meir oversiktleg. Dette tilseier at lova frå 1961 bør bli erstatta av ei ny lov om forsvunne personar.

3.2 Forvaltninga av buet til personen som er forsvunnen

3.2.1 Gjeldande rett

Det følgjer av lov om forsvunne personer mv. § 2 første ledd at opplysingar om at ein person er forsvunnen, skal meldast til tingretten. Det er den forsvunne sin ektemake, slektningane og offentlege styresmakter som kjenner til forsvinninga, som har plikt til å melde frå om forsvinninga. Eit formål med meldeplikta til tingretten er å sikre at

opplysingane om forsvinninga kjem tingretten til kunnskap slik at tingretten kan ta stilling til om ein utan vidare kan leggje til grunn at personen er død, jf. § 1. Kan ein ikkje utan vidare leggje til grunn at personen er død, skal tingretten, dersom det er nødvendig, sørge for at det blir oppnemnt ei verje for å ivareta interessene til den forsvunne personen. Om den forsvunne personen har ekte-make eller ein tilsett fullmektig, kan retten i sta-den avgjere at desse skal ivareta interessene til den forsvunne personen.

Medan § 2 gjeld etablering av ei forvaltning av formuen til den forsvunne personen, gjeld § 3 sjølv forvaltninga. Verja, eller den som etter retten si avgjerd trer i staden for verja, skal sørge for å få formuen registrert og vurdert. Formuen skal forvalta på same vis som midlane til personar som har verje etter reglane i lov 26. mars 2010 nr. 9 om vergemål, jf. lov om forsvunne personer mv. § 3. Er det ektemaken som står for forvaltninga, og denne hadde hatt rett til å overta buet uskift om den forsvunne var død, gjeld reglane om uskifte i arvelova. Kjem den forsvunne ikkje til rette att, held forvaltninga fram til det kan gjennomførast skifte etter reglane i kapittel 4 i lova, anten ved at det blir avsagt dom om at personen skal reknast for å vere død, eller ved at fristen i § 13 går ut.

3.2.2 Nordisk rett

Dansk lov om borteblevne, jf. lovbekendtgjørelse nr. 766 av 4. august 2005, har som den norske lova eigne reglar om forvaltning av interessene til den forsvunne, jf. kapittel 1 i lova. Retten peikar ut verje om retten finn at det er nødvendig. Formuen til den forsvunne skal da forvalta etter reglane i den danske værgemålsloven. Lov om borteblevne inneheld i tillegg reglar som opnar for at midlar frå inntekta eller formuen til den forsvunne kan brukast til forsørging og utdanning for born og ektemake, og i særlege høve òg for andre som var forsørgja av den forsvunne.

Er den forsvunne gift med ein myndig ekte-make, skal hans del av buet bli forvalta av ektemaken saman med ei verje.

Forvaltninga varer fram til avgjerd om at personen skal reknast som død, eller i 20 år. Etter 20 år skal den forsvunne og hans arvingar uansett innkallast til skifteretten, jf. § 24. Melder den forsvunne seg ikkje då, blir formuen skifta.

Verken svensk eller finsk lag om dødförklaring inneheld reglar om forvaltning av buet til den forsvunne. I *svensk rett* blir dette regulert av dei generelle reglane i föräldrebalken, som opnar for å utnemne «god man» for den forsvunne, jf. för-

äldrebalken kapitel 11 3 §. I *finsk rett* kan ein oppnemne ein «intressebevakar» for den forsvunne etter lag om förmyndarverksamhet 10 §. Desse regelsetta svarer meir eller mindre til reglane om verjemål i Danmark og Noreg.

3.2.3 Framlegget frå Skiftelovutvalet

Framlegget frå utvalet fører vidare gjeldande rett, men med nokre endringar. Lovforslaget § 3 andre ledd fører vidare reglane om meldeplikt som gjeld i den nåverande lova. Plikta gjeld etter forslaget ektemaken, slektningane og offentlege styresmakter. I tillegg gjer utvalet framlegg om å lovfeste at også andre kan melde frå, jamvel om dei ikkje har meldeplikt.

Utvalet har foreslått ein ny regel i § 6 som i nokre høve opnar for utbetaling frå egedelane til den forsvunne. Om bakgrunnen for denne regelen heiter det i NOU 2007: 16 på side 176:

«Utvalget foreslår en ny bestemmelse i § 6, som tar sikte på å imøtekomme et praktisk behov. Det forekommer at pårørende av mennesker som forsvinner ikke selv disponerer egne midler, men er avhengige av den forsvunnes underhold. Dette kan for eksempel være fordi den forsvunne er den eneste som disponerer kontoen hvor en families midler befinner seg. I slike tilfeller vil de pårørende havne i en svært vanskelig situasjon ved forsvinningen, fordi man ikke vil ha tilgang til midlene. Det kan selvsagt ikke kreves at de pårørende i et slikt tilfelle må vente i ett eller flere år før de får tilgang til midlene, og det kan heller ikke forventes at de pårørende må utnytte offentlige støtteordninger som økonomisk sosialstønad. I dag løses disse problemene på ulik måte i praksis, og utvalget antar at forholdet bør lovreguleres. Utvalget går inn for at retten i slike tilfeller skal kunne beslutte at det skal foretas en begrenset utbetaling av den forsvunnes midler. Et vilkår for en slik utbetaling må være at noen havner i en økonomisk umulig situasjon på grunn av forsvinningen, på grunn av underholdsplikt eller på annen måte. En utbetaling etter denne bestemmelsen kan ikke være mer omfattende enn hva som er nødvendig. Utvalget foreslår å innføre to alternative vilkår for slik utbetaling. For det første foreslås det at utbetaling kan finne sted til oppfyllelse av den forsvunnes underholdsplikt. I dette tilfellet bør det ikke finne sted noen særlig behovsprøving overfor de etterlatte. Formålet må være at de etterlatte skal kunne opprettholde sin levestan-

dard i størst mulig utstrekning etter forsvinningen, og det er dette som bør danne rammen for utbetalingene. For det annet bør det åpnes for at begrensede utbetalinger kan finne sted også i tilfeller hvor dette ikke er begrunnet i den forsvunnes underholdsplikt, men hvor det av andre grunner likevel er strengt nødvendig.»

3.2.4 Høyringsfråsegnene

Ingen av høyringsinstansane har uttalt seg om forslaget frå utvalet om reglar om forvaltinga av buet til den forsvunne personen.

3.2.5 Departementets vurderingar

Departementet følgjer i det vesentlege opp utvalet sitt framlegg til reglar om forvalting av buet til den forsvunne personen. Departementet gjer soleis framlegg om at forsvinninga skal meldast til tingretten, jf. lovforslaget § 4. Dette er naudsynt for å sikre at retten utan spill av tid kan ta stilling til om personen straks skal reknast som død eller som forsvunnen.

Om retten kjem til at personen ikkje straks kan reknast som død, foreslår departementet at tingretten skal melde dette til fylkesmannen slik at fylkesmannen kan oppnemne ei verje for den forsvunne og sørge for ei trygg forvalting av buet, jf. lovforslaget § 5. Departementet gjer også framlegg om at det er reglane i vergemålsloven om oppnemning av verje, utføring av oppdraget som verje, godtgjering og forvalting av midlane som skal gjelde om ikkje noko anna følgjer direkte av lova om forsvunne personar. Dette har som konsekvens at desse spørsmåla berre får ei eiga regulering i lov om forsvunne personar der det er naudsynt med ei anna regulering enn det som følgjer av verjemålslova. Dette inneber ei forenkling av regelverket samanlikna med gjeldande rett og utvalet sitt framlegg. Den foreslåtte endringa fører også til at ein reduserer tingretten sine oppgåver på dette området.

Departementet gjer vidare framlegg om at verja om mogleg skal ha plikt til å ta arvingane med på råd når særlege viktige avgjerder skal tas, jf. lovforslaget § 6. Dette gjeld til dømes ved sal av fast eigedom. Det same kan vere naudsynt om verja ønskjer å bruke større summar for å halde ein eigedom ved like. I slike tilfelle skil ei sak om verjemål seg frå ei sak om forsvinning. I verjemålssaka er det livet her og no til personen som har verje, som er i forgrunnen. I ei sak om forsvinning veit ein ikkje om den forsvunne er i live, og interessene til arvingane rykker difor nærmare.

I tillegg støttar departementet framlegget frå utvalet om å gi ein særskilt heimel for rett til ei avgrensa utdeling av den forsvunne sine egedelar til personar som var forsørgde av den forsvunne personen, jf. lovforslaget § 7. I tråd med rettstilstanden i Danmark gjer departementet likevel framlegg om at ei slik utdeling kan skje i noko større monn enn det som følgjer av utvalet sitt framlegg. Dette er ei oppmyking som særleg kan kome etterlatne sambuarar til gode.

3.3 Avgjerd om at den forsvunne skal reknast for å vere død

3.3.1 Innleiing

Utgangspunktet i norsk og internasjonal rett er at ein person har rett til å bevege seg fritt i inn- og utland utan at dette påverkar hans rettslege status. Dette følgjer mellom anna av Den europeiske menneskerettskonvensjonen fjerde protokoll artikkel 2 og SN-konvensjonen om sivile og politiske rettigheter artikkel 12. Begge konvensjonane gjeld som norsk lov, jf. menneskerettsloven § 2 nr. 1 bokstav b og nr. 2. Sjå i denne samanhangen også føresegna i Grunnlova § 106.

Denne retten kan ein person ha gode eller mindre gode grunnar til å nytte. Ein person kan ha eit ønske om å reise bort for nokre dagar, uker, månader eller år. Utgangspunktet er at dette står vedkommande fritt til utan at det skal få konsekvensar for hans eller hennar status som levande eller død.

Samstundes er det gode grunnar som taler for at statusen til ein person som forsvinn i lang tid utan at nærstående, kontraktspartar eller relevante offentlege myndigheiter er varsla, ikkje kan stå uendra for all framtid. Omsynet til enkeltpersonar og samfunnet elles taler for at ei faktisk forsvinning på nærare vilkår også kan få konsekvensar for personen sin rettslege status.

3.3.2 Gjeldande rett

Gjeldande lov §§ 1 og 4 gir retten på nærare vilkår kompetanse til å erklære nokon for å vere død eller for å avseie dom om at nokon skal reknast for å vere død («dødsformodning»).

Gjeldande lov skil mellom forsvinningstilfelle der det ikkje er rimeleg grunn til å tvile på at den forsvunne er død, og tilfelle der det er slik tvil. Er det ikkje rimeleg tvil, kan tingrettsdommaren etter § 1 utan vidare leggje til grunn at den forsvunne er død. Dommaren avgjer saka ved orskurd. Ligg det føre rimeleg tvil, må det i staden

haldast ei sak om «dødsformodning» etter § 4. Ei slik sak blir reist ved at den forsvunne blir stemna for retten. Dommaren avgjer saka ved dom.

Saker etter § 4 kan i utgangspunktet ikkje reistast før ti år etter det siste tidspunktet ein veit at den forsvunne var i live, men denne fristen blir redusert til eitt år dersom det er «overveiende sannsynlig» at den forsvunne er avliden av di han kom bort ved ei ulukke, krigsoperasjon eller anna hending som skapte alvorleg livsfare.

Dom om «dødsformodning» skal etter § 8 andre ledd fastsetje den dagen som den forsvunne personen skal reknast for å vere død («dødsformodningsdagen»). Dette skal vere den dagen det er mest sannsynleg at den forsvunne døydde, dersom ein slik dag kan fastsetjast. Elles skal den siste dagen i den månaden nokon hadde rett til å reise sak etter § 4, leggjast til grunn.

3.3.3 Nordisk rett

Etter *svensk rett* følgjer det av lag om dødförklaring frå 2005 når ein person kan reknast som død. Svensk rett skil som norsk rett mellom høve der det er utvilsamt («är utrett») at den forsvunne er avliden, og høve da det ikkje er utvilsamt. Ein kan avseie avgjerd utan ventetid om retten meiner det er «utrett» at den forsvunne er avliden, jf. 2 §, men òg dersom forsvinninga har skjedd i samband med naturkatastrofe, ei stor ulukke eller liknande omstende, og det derfor reknast å vere «mycket hög grad av sannolikhet» at personen er avliden, jf. 3 § andre ledd.

I andre høve, der omstenda rundt forsvinninga elles ligg slik til at det er «hög grad av sannolikhet» for at personen er død, gjeld ei ventetid på eitt år rekna frå forsvinningstidspunktet, jf. 3 § (1). Er personen forsvunnen utan at det kan reknast for å vere høgst sannsynleg at personen er død, gjeld ei ventetid på fem år, jf. 4 §.

I *dansk rett* følgjer det av lov nr. 383 av 22. mai 1996 om skifte af dødsboer § 5 at skifteretten kan avgjere at den forsvunne skal reknast som død der det kan sjåast som sikkert at han eller ho er død trass i at det ikkje føreligg eit lik som kan vere grunnlag for å utstede ein dødsattest. Skifteretten avgjer dette ved orskurd. Alle som har rettsleg interesse i saka, kan be retten om å avgjere spørsmålet.

Utanom desse tilfella blir avgjerda fatta ved dom og etter at det er sendt ut offentleg innkalling, jf. lov om borteblevne § 5. Slik innkalling kan ein normalt krevje fem år etter at det sist var kjent at den forsvunne var i live, jf. § 6 første ledd. Dersom den forsvunne på det tidspunktet var i livs-

fare, eller det av andre grunnar reknast å vere i svært hög grad sannsynleg at personen er død, kan ein krevje innkalling etter seks månader, jf. § 6 andre ledd.

Etter *finsk lag* (2005/127) om dödförklaring kan ein krevje avgjerd utan ventetid dersom den forsvunne var med i ei ulukke som forårsaka «omedelbar livsfara», eller var i ein annan tilsvarande situasjon og det ikkje er grunn for å tru at personen er berga, jf. 3 §. Utanfor desse tilfella er ventetida eitt år dersom den forsvunne på forsvinningstidspunktet var i omstende forbunde med livsfare, eller om det elles blir rekna for høgst sannsynleg at personen er død. I alle andre høve er ventetida fem år. Ventetida blir rekna frå det tidspunktet det sist var kjent at personen var i live, jf. 4 §.

Reglane for korleis dødsdagen skal fastsetjast, varierer mellom landa. I *svensk rett* skal dødsdagen i utgangspunktet vere den dagen den forsvunne mest sannsynleg døydde på, jf. lag om dödförklaring 8 §. Kan det ikkje fastsetjast ein slik dag, blir den siste dagen i månaden da det var kjent at den forsvunne var i live, lagt til grunn og i dei tilfella der det gjeld ein frist på fem år, blir den siste dagen i månaden fristen gjekk ut, lagt til grunn. I *dansk rett* blir den siste dagen i månaden da fristen for å innlevere krav om innkalling utløp, rekna som dødsdag, jf. lov om borteblevne § 13. I dei tilfella det gjeld ein frist på seks månader, blir dødsdagen likevel sett til den dagen som mest sannsynleg er den reelle dødsdagen, om ein kan fastsetje ein slik dag. I *finsk rett* bruker ein den dagen det er mest sannsynleg at den forsvunne døde på, jf. lag om dödförklaring 11 § og 18 §. Kan ein slik dag ikkje bli fastsett, gjeld ulike reglar for domstolane og magistraten. Domstolane legg til grunn den dagen da det er gått fem år sidan den forsvunne sikkert var i live, jf. 11 §. Magistraten legg i staden til grunn den første 1. januar etter at den forsvunne ville ha vore 100 år, og det samstundes er minst fem år sidan det er sikkert at personen var i live, jf. 18 §.

3.3.4 Rekommandasjonen frå Europarådet

Dersom det kan reknast som sikkert («taken as certain») at den forsvunne er avliden, følgjer det av Europarådets rekommandasjon Rec (2009)12 om forsvunne personar prinsipp 4 nr. 1 at det fortrinnsvis bør vere mogeleg å krevje avgjerd om at personen skal reknast for å vere død, utan ventetid. I situasjonar der omstenda rundt forsvinninga er slik at det rimelegvis må kunne reknast som sannsynleg («likely») at den forsvunne er død, bør ventetida helst ikkje overstige eitt år, jf. prinsipp 4

nr. 2. I situasjonar der det er usikkert («uncertain») om den forsvunne er død, bør ventetida helst ikkje overstige sju år, jf. prinsipp 4 nr. 3.

3.3.5 Framlegget frå Skiftelovutvalet

Framlegget frå utvalet inneber at reglane om avgjerder om død samlast i eitt kapittel, som skil mellom omgrepa «dødserklæring» og «dødsformodning». Forslaget inneber ein ny struktur, klargjering av vilkåra i lova og endring av tidsfristane.

§ 7 har reglar om dødserklæring og fører vidare gjeldande § 1 med nokre endringar. Avgjerda skal som etter gjeldande lov treffast ved orskurd, men beviskravet er endra til «utvilsomt». Endringa er av språkleg art. Om saker om døds-erklæring uttaler utvalet på side 176:

«I utk. § 7 foreslås en bestemmelse om døds-erklæring. Denne skal fange opp de tilfeller som i dag omfattes av § 1. Det foreslås imidlertid at vurderingstemaet endres fra «ikke er rimelig grunn til å tvile på» til «utvilsomt». Det må legges til grunn at en slik endring ikke vil innebære noen nevneverdig realitetsendring, da det også med dagens ordlyd må stilles krav om sikkerhet for at den forsvunne er død. Det vil imidlertid neppe kunne kreves absolutt sikkerhet, siden dette bare i svært sjeldne tilfeller vil være oppfylt all den tid forutsetningen for at loven kan komme til anvendelse er at personen ikke kan finnes, i live eller død. Formuleringen tar likevel sikte på å få frem at det bare godtas nokså ubetydelig tvil om spørsmålet.»

Utvalsforslaget § 8 om «dødsformodning» er meint å erstatte § 4 i gjeldande lov. Avgjerdsforma etter § 8 er dom, jf. § 12. Om saker om «dødsformodning» skriv utvalet på side 177:

«Hvor det ikke er utvilsomt at den forsvunne er død, foreslår utvalget å videreføre ordningen med at det skal avsies dødsformodningsdom, jf. utk. § 8. Utvalget foreslår imidlertid visse endringer i forhold til gjeldende rett. Det foreslås å dele opp dagens § 4 annet punktum etter mønster fra § 3 i den svenske loven. Forslaget går ut på at det i første ledd bestemmes at når det er høy grad av sannsynlighet at den forsvunne er død, kan sak om dødsformodning reises når det har gått ett år fra det siste tidspunktet man med sikkerhet vet at den forsvunne var i live. Utvalget velger her å gå bort fra dagens uttrykk «overveiende sannsynlig». Dette skyldes først og fremst at uttrykket gjen-

nom praksis har blitt gitt en annen betydning i juridisk språkbruk enn ellers. Gjennom rettspraksis på andre rettsområder har uttrykket blitt forstått til å bety omtrent det samme som «mest sannsynlig», det vil si mer enn 50 %. På andre fagfelter, for eksempel innen medisin, gir uttrykket anvisning på en langt høyere sannsynlighetsgrad enn 50 %. Denne språklige uklarheten kan være forvirrende for mange brukere av loven, og kan lett unngås. Utvalget ser det slik at «høy grad av sannsynlighet» fanger opp de tilfeller som loven bør ta sikte på å omfatte, i tillegg til at uttrykket antas å gi brukerne av loven en sikrere pekepinn på vurderingstemaet. Hvis man skal forsøke å tallfeste dette, antar utvalget at en sannsynlighet på 75–80 % er omtrent det som vil måtte kreves.

Dersom grunnen til at det er høy grad av sannsynlighet at vedkommende er død, er omstendigheter som nevnt i dagens § 4 annet punktum, foreslår utvalget at sak kan reises umiddelbart etter forsvinningen, jf. annet ledd. Dette er samme løsningen som i svensk rett. Utvalget foreslår at det uttrykkelig fremgår at opplistingen av omstendigheter ikke er uttømmende. Som tidligere nevnt kommer loven til anvendelse i en lang rekke forskjellige forsvinningstilfeller, og det synes lite hensiktsmessig å foreta en streng avgrensning av hvilke omstendigheter som kan begrunne anvendelse av annet ledd. En viss veiledning vil likevel de anførte omstendigheter gi.»

Det er berre ektemaken, sambuaren eller ein arvingane til den forsvunne som kan krevje avgjerd etter § 8 andre ledd, jf. § 9 i forslaget.

I alle andre høve enn dei som er omfatta av § 8 første og andre ledd, kan ein reise sak fem år etter det tidspunktet da personen sist var i live. Tidsfristen etter den tilsvarande regelen i gjeldande lov § 4 første punktum er ti år.

Dei gjeldande reglane om fastsetjing av dagen den forsvunne skal reknast for å vere død, er ført vidare i § 14 i lovforslaget.

Det er òg foreslått nokre endringar i reglane om sakshandsaminga. Utvalet foreslår å gå bort frå at saka må innleiast ved at ein må stemne den forsvunne personen, jf. gjeldande lov § 7. Utvalet skriv om dette på side 177:

«Utvalget foreslår å gå bort fra dagens løsning om at dødsformodningssak reises ved at den forsvunne stevnes for retten. For de pårørende kan det være en ekstra påkjenning å måtte sakseke den forsvunne, og utvalget kan ikke se

noen fordeler med å beholde denne formen. Etter utvalgets syn bør det være tilstrekkelig å fremme en begjæring til tingretten om at den forsvunne skal formodes død. Det foreslås at kompetansen til å reise sak primært skal ligge hos den forsvunnes ektefelle, samboer eller arvinger. Det bør imidlertid åpnes for at også andre kan reise sak hvis vedkommende kan påvise et reelt behov for å få avsagt dødsformodningsdom. Med uttrykket «reelt behov» er meningen å vise til tvisteloven § 1-3 annet ledd. Det kan likevel ikke stilles strenge krav til at behovet må foreligge «i forhold til saksøkte». For det første passer ikke uttrykket godt siden utvalget foreslår å gå bort fra dagens løsning om at den forsvunne må stevnes for retten. Og for det annet vil behovet i forhold til den forsvunne være etablert allerede ved at det er den forsvunne som er gjenstand for saken.»

Utvalet har òg foreslått at sakskostnadane hovudsakleg skal dekkast av staten, men slik at retten òg skal kunne avgjere at kostnadane i staden skal dekkast av verdiane til den forsvunne, jf. forslaget til § 11.

3.3.6 Høyringsfråsegnene

Den Norske Advokatforening støtter forslaget om å erstatte kravet om å stemne den forsvunne med at saka i staden skal innleiest med «en begjæring» til tingretten.

Generaladvokaten har kommentert bruken av omgrepet «krigshandling» i framlegget til ny § 8. Han peikar på at det kan vere hensiktsmessig å lausrive ordlyden frå det juridiske krigsombegrepet ved å bruke eit anna omgrep i lova, til dømes «stridshandling» eller «kamphandling» eller ved å seie i proposisjonen at omgrepet ikkje er avgrensa til det juridiske krigsombegrepet. Bakgrunnen er at det tidlegare i forbindelse med internasjonale operasjonar har vore diskusjonar om Noreg er i krig eller ikkje, og at dette gjerne er eit kjensleladd emne for mange. Generaladvokaten peikar på at sidan slike hendingar uansett vil vere ein «ytre begivenhet som skapte stor livsfare» vil ei slik endring etter generaladvokatens syn ikkje endre realiteten i lova. Hensikta er å spare dei etterlatne etter norske soldatar for diskusjonar om hendinga var ei krigshandling eller ikkje.

3.3.7 Departementets vurderingar

Departementet er samd med Skiftelovutvalet i at ein bør vidareføre ei ordning der retten på ein

enkel måte kan treffe avgjerd om at ein person skal reknast som død i dei sakene der retten finn at det ikkje er tvil om at personen er død, jf. § 8 i lovframlegget i proposisjonen. Utvalet foreslår som nemnt å nytte formuleringa «utvilsamt». Departementet foreslår ei formulering som er meir i tråd med ordbruken i den noverande lova. Formuleringa «ikkje er grunn til å tvile på at personen er død» gir etter departementet sitt syn betre uttrykk for at det ikkje er eit krav om absolutt sikkerheit. Som utvalet peikar på, vil eit slikt krav sjeldan vere mogeleg å oppfylle i og med at føresetnaden er at personen ikkje kan finnast i live eller død. Departementet er samtidig samd med utvalet i at ein berre kan godta «nokså ubetydelig tvil» om spørsmålet.

Departementet følgjer også opp framlegget frå utvalet om å endre fristane for å kunne få avgjerd om at ein person skal reknast for å vere død i andre tilfelle enn dei som er omfatta av § 8, jf. lovframlegget § 9. Etter departementet sitt syn bør fristane for å krevje ei slik avgjerd kortas ned slik at dei er meir tilpassa dei effektive kommunikasjonsmåtane vi har i dag. Det er grunn til å tru at ein reduksjon av fristane vil vere i tråd med rettskjensla til folk flest. Etter framlegget vil det gjelde tre ulike fristar etter graden av uvisse som ligg føre i den aktuelle saka. Ei avgjerd om at ein person skal reknast som død, kan anten bli avsagt med ein gong, jf. § 9 andre ledd, etter eitt år, jf. § 9 første ledd, eller etter fem år, jf. § 9 tredje ledd. Framlegget frå utvalet er godt i tråd med gjeldande rett elles i Norden og det som følgjer av Europarådets rekommandasjon Rec (2009)12 om forsvunne personar. Ingen av høyringsinstansane har hatt innvendingar mot utvalgsforslaget.

Departementet foreslår ei mindre endring i tråd med høyringsfråsegna frå Generaladvokaten. Departementet foreslår at omgrepet «krigshandling» blir erstatta med omgrepet «stridshandling», jf. framlegget til § 9 andre ledd. Ein treng da ikkje vurdere om forsvinninga hadde samband med ei krigshandling eller ikkje. Det vil vere tilstrekkeleg at det fann sted ei stridshandling eller andre omstende som skapte stor livsfare.

Departementet er også einig med utvalet i at ein ikkje bør stille krav om at dei pårørande eller andre må stemne den forsvunne personen for å kunne opne ei sak om at ein person skal reknast for å vere død. Eit enkelt krav til retten om dette bør vere nok, jf. framlegget til § 10.

Dette inneber at etter forslaget vil ein ikkje ha å gjere med ei sak mellom to partar, der dei som har reist saka, er saksøklarar, og den forsvunne er saksøkt. Etter departementet sitt syn bør dette få

verknad for forma for avgjerda. Utvalet foreslår at retten skal treffe avgjerda ved dom. Departementet foreslår at avgjerda i staden skal treffast ved orskurd, jf. lovforslaget § 9 fjerde ledd. Dette passar etter departementet sitt syn betre med systemet etter tvisteloven. Departementet viser til at etter tvisteloven § 19-1 første ledd bruker ein som hovudregel dom ved «avgjørelse av krav som er tvistegenstand i søksmål». Forma «orskurd» omfattar mange slags avgjerder, og mellom anna avgjerder «som etter loven skal treffes i denne form». Departementet legg vidare til grunn at ein lettare kan tilpasse sakshandsaminga til dei behova som gjer seg gjeldande, dersom forma er orskurd i staden for dom. Når det gjelder reglane for sakshandsaminga, sjå § 11.

Etter departementet sitt lovforslag vil det etter dette vere mindre forskjell mellom saker der det ikkje er grunn til å tvile på at personen er død (jf. § 8), og andre saker (jf. § 9) enn etter gjeldande lov og utvalsforslaget. Forskjellane går først og fremst ut på at ved saker etter § 8 kan tingretten treffe avgjerd straks, mens ved saker etter § 9 skal den forsvunne kallast inn med eit varsel på minst tre månader, jf. lovforslaget § 11 første ledd. Ved saker etter § 9 gjeld det dessutan ulike fristar for når dei etterlatne kan reise sak, mens det ikkje er nokon frist for dette etter § 8. I og med at reglane om sakshandsaminga etter §§ 8 og 9 i så stor grad er dei same, er det etter departementet sitt syn mindre grunn til å skilje terminologisk mellom dei to sakstypene. Utvalet går som nemnt inn for å skilje mellom «dødserklæring» og «dødsformodning». Departementet foreslår at ein i staden nyttar omgrep som «orskurd om død», «dødsorskurd» og liknande om begge sakstypene, og at ein der det er behov for å skilje, viser til den paragrafen som regulerer den aktuelle sakstypen. Dette fører etter departementet sitt syn til ein enklare lovtekst som vil vere lettare å forstå.

3.4 Verknaden av ein orskurd om død

3.4.1 Gjeldande rett

Om ein forsvunnen person blir sett på som levande eller død, har viktige rettslege konsekvensar. Dette avgjer til dømes om personen sjølv har rett til ei trygdeytning eller om dei etterlatne har slike rettar, det avgjer om ektemaken framleis er gift eller enkje/enkjemann, om den etterlatne har rett til utbetaling frå ei forsikringsordning eller ikkje, og om arvingane har rett til arv etter den forsvunne. Når ein person er forsvunnen, vil spørsmålet om personen er i live eller død, vere

eit bevisspørsmål som det er domstolane si oppgåve å ta stilling til.

Etter gjeldande rett har ein rettskraftig dom om at ein person skal reknast som død, utvida rettskraft. Den skal leggjast til grunn i alle høve der det har rettslege konsekvensar om den forsvunne er død eller i live, jf. gjeldande lov § 10. Den vil da med dei atterhalda som følgjer av lova, ha dei same verknadane som eit vanleg dødsfall.

I dei tilfella der saka berre er basert på at den forsvunne hadde formue i Noreg, jf. § 6 andre ledd, har avgjerda berre verknad for denne formuen.

Det følgjer av § 17 at når det etter dom eller erklæring er fastsett at ein person er død, skal ekteskapet likevel berre bli sett på som oppløyst dersom den attlevande ektemaken giftar seg på nytt. Ekteskapet skal da sjåast som oppløyst også om den forsvunne kjem attende. Dette gjeld òg om det etterfølgjande ekteskapet i mellomtida er oppløyst.

3.4.2 Nordisk rett

Det er eit fellestrekk for dei nordiske lovene at ei avgjerd om at ein person skal reknast som død, i utgangspunktet skal ha dei same verknadane som eit dødsfall. Etter *svensk* og *finsk rett* medfører «dödförklaring» at personen «anses» død. Forarbeida peikar likevel på at dette berre skapar ein presumsjon for at den forsvunne er død, og at ein alltid kan føre bevis for det motsette.

Det følgjer av den finske äktenskapslagen (13.06.29/237) 3 § at ekteskapet blir oppløyst når den eine parten «dödförklaras».

Den *danske* lova (lov om borteblevne) har ikkje nokon paragraf som svarer til den norske paragrafen om utvida rettskraft. Etter dansk rett blir det likevel lagt til grunn at dommen har bindande verknad i alle rettsforhold både mellom partane og overfor tredjepersonar, jf. Gomard: Civilprosesen, 5. utgåve, side 700.

Det følgjer av § 23 i den danske lova at når ektemaken til den forsvunne etter dommen har gifta seg igjen, er det tidlegare ekteskapet endeleg oppløyst uansett om det viser seg at det ikkje var riktig at personen var død. Om ektemaken ikkje giftar seg igjen, og den forsvunne kjem attende, gjeld ekteskapet framleis.

3.4.3 Rekommandasjonen frå Europarådet

Rekommandasjonen (2009)¹² om forsvunne personar seier i prinsipp 6 nr. 1 at ei avgjerd om at ein person skal reknast for å vere død, bør ha dei

same rettslege verknadene som eit dødsfall, jf. den engelske formuleringa «presumed death should have all the legal effects of death».

Rekommandasjonen prinsipp 6 nr. 2 opnar for unntak i den grad medlemslanda meiner det er strengt nødvendig. Om rammene for unntak heiter det:

«These exceptions should be limited but may cover matters such as marriage, registered partnerships, legal affiliation, property rights and inheritance rights and should aim at maintaining a fair balance between the interests of those concerned, including the person whose presumed death is declared.»

Rekommandasjonen peikar særleg på omsynet til at reglane bør skape ein rettferdig balanse mellom interessene til dei ulike personane som saka gjeld.

3.4.4 Framlegget frå Skiftelovutvalet

Forslaget frå skiftelovutvalet vidarefører gjeldande rett utan endringar i realiteten, sjå lovforslaget §§ 16 til 18 i NOU 2007: 16.

3.4.5 Høyringsfråsegnene

Ingen av høyringsinstansane har uttalt seg om forslaget til reglar om verknadene av ei avgjerd om at den forsvunne skal reknast som død.

3.4.6 Departementets vurderingar

Departementet foreslår i §§ 15 til 17 reglar i samsvar med forslaget til Skiftelovutvalet. Departementet legg særleg vekt på at framlegget til § 17 om verknaden for ektemaken av ein orskurd om død er i tråd med Europarådet sin rekommandasjon prinsipp 6. Framlegget er ei vidareføring av gjeldande rett og gir etter departementet sitt syn ei balansert løysing.

Ei endring samanlikna med forslaget frå utvalet er at departementet i § 14 første ledd foreslår å klargjere at også ein rettskraftig orskurd om død etter § 8 skal ha utvida rettskraft. Departementet legg til grunn at dette er i tråd med praksis etter gjeldande rett, og det vil etter departementet sitt syn vere ein fordel for brukarane av lova om spørsmålet om rettskraft blir regulert direkte i lova. Rettspraksis viser at ei rekkje avgjerder der den forsvunne blir erklært død straks, berre har ein part, nemleg den forsvunne sjølv. Om ei slik avgjerd skal ha ønska verknad, er det naturleg å leggje til grunn at ho gjeld for og imot alle og i alle forhold.

3.5 Når den forsvunne kjem attende – attendeføring

3.5.1 Gjeldande rett

Dersom den forsvunne kjem til rette, er utgangspunktet at dødslysinga fell bort med ein gong. Det seier seg sjølv at samfunnet ikkje kan halde fast på at ein person skal bli sett på som død, når det er klart at han lever. Dette går likevel ikkje direkte fram av lova, jf. Ot.prp. nr. 23 (1960–61) side 13 punkt 5 bokstav d. Lova regulerer heller ikkje framgangsmåten for å oppheve dødslysinga. Lova gir i kapittel 5 enkelte reglar om verknadene for utbetalt arv, trygd, pensjon m.m. når det viser seg at personen likevel er i live.

Viser det seg at den forsvunne likevel er i live, kan han innan 20 år etter den dagen som er fastsett som dødsdag, krevje formuen sin attendeført frå arvingane, jf. § 14 første ledd. Kan ein godtgjere at den forsvunne er avliden på ein annan dag enn det som er fastsett i avgjerda om at personen skal reknast for å vere død, kan dei rette arvingane innan 10 år frå same tidspunkt krevje arve midla dei dermed får krav på, utlevert til seg.

Plikta til attendeføring er i utgangspunktet avgrensa til berre å gjelde det arvingen har mottatt, jf. § 14 andre ledd. Er arven avhendt eller forbrukt, er arvingen berre ansvarleg for verdien av arven på avhendings- eller forbrukstidspunktet, men likevel ikkje for meir enn verdien av ein like god ting av same art på det tidspunktet kravet om attendeføring blir sett fram. I Ot.prp. nr. 23 (1960–62) uttaler departementet på side 29–30 at det følgjer av dei allmenne rettsgrunnsetningane at arvingen ikkje pliktar å betale erstatning om verdien av gjenstanden er redusert som følge av slit, elde eller prisfall. På same grunnlag skal arvingen òg vere fri for ansvar om tingen er gått tapt utan at arvingen har utvist skuld. Departementet uttaler vidare at ansvaret for arvingen bør vere lempeleg, da han bør kunne innrette seg etter avgjerda om at den forsvunne skal reknast for å vere død.

Lova § 14 andre ledd opnar for at kravet kan setjast ned eller bortfalle om det ville vere urimeleg at vedkommande skal svare fullt ut for eige delar som ikkje er i behald.

Ein forsikringssum som er utbetalt etter ei endeleg avgjerd om dødslysing eller fordi den forsvunne er rekna som avliden etter § 1, kan forsikringsselskapet etter § 15 krevje attendeført innan 20 år etter den fastsette dødsdagen, dersom det viser seg at den forsvunne er i live, eller det skulle vise seg at dødsdagen var ein annan slik at forsik-

ringa ikkje skulle vore betalt ut. Kravet kan bli sett ned eller falle bort etter reglane i § 14 andre ledd. Forsikringsselskapet kan rekne forholdet som opp- og avgjort ved utbetalinga. I så fall trer personen som er komen attende, inn i kravet til forsikringsselskapet.

Reglane er annleis for pensjon, livrente eller annan stønad frå offentleg eller privat innretning, jf. § 16. Slike utbetalingar kan ikkje blir kravt attende frå mottakaren jamvel om det viser seg at personen er i live. Beløp som er utbetalt, skal bli trekt frå i den forsvunne sitt krav på stønad i den tida han har vore borte.

3.5.2 Nordisk rett

Felles for lovreguleringa i dei nordiske landa er at det gjeld ei plikt til attendeføring dersom eige- delar eller ytingar blir overført til personar som ikkje har krav på dei. Ei plikt til attendeføring kan følgje av at det viser seg at den forsvunne personen er i live, eller at det viser seg at han døydde på ein annan dag enn det som var lagt til grunn i samband med avgjerda om død.

I *dansk rett* svarer plikta til attendeføring i stor grad til dei gjeldande norske reglane. Medan norsk lov set ein frist på 20 år for krav frå den forsvunne og frå forsikringsselskapet og ein frist på ti år for krav frå ein arving, har dansk rett ein felles frist på ti år, jf. lov om borteblevne § 17. Har arvingar eller mottakarar av forsikringsytingar, pensjon og liknande forsørging gjort seg skuldig i svik, fastset lova i § 22 at dei er pliktige til å betale erstatning etter alminnelege reglar.

I *svensk rett* regulerer lag om dødförklaring attendeføring i 12 §. Den svenske lova har ingen liknande frist kravshavarane må overhalde.

Ei plikt til å føre verdiar attende gjeld i svensk rett òg for tredjepersonar som har overtatt eige- delar frå arvingen. Dette gjeld likevel berre om han ikkje var i god tru når han erverva eigedelen.

Den svenske lova er endra med verknad frå 1. januar 2014, og det følgjer no av lova at Skatte- verket skal oppheve avgjerda om det viser seg at den forsvunne lever. Endringa følgjer av lag 2013:782.

Etter *finsk rett* må den forsvunne setje fram kravet om attendeføring innan ein frist på tre år rekna frå den dagen han fekk kjennskap til avgjerda om at den forsvunne skal reknast for å vere død, jf. lag om dødförklaring 20 §. Er eigedelen overført til ein tredjeperson, har òg tredjepersonen attende- føeringsplikt, men berre dersom han ikkje var i akt- sam god tru. Det same gjeld for panterrett eller bruksrett som blir overdratt til andre.

Den som har fått eigedelar eller anna lagt ut til seg, har etter finsk rett i utgangspunktet plikt til å erstatte tap som følgje av at eigedelen er tapt, jf. 21 § første ledd. Det gjeld òg om eigedelen er skadd eller slitt, men i utgangspunktet berre om dette har ført til ein vesentleg reduksjon av verdien, jf. andre ledd. Innehavaren skal òg betale rente av mottekne pengebeløp, jf. tredje ledd. For andre eigedelar skal innehavaren betale erstatning/ vederlag for avkastninga og etter omstenda òg for den nytten han har hatt.

3.5.3 Rekommandasjonen frå Europarådet

For tilfelle der den forsvunne kjem til rette eller det elles kjem fram informasjon som tyder på at personen er i live, følgjer det av Europarådet sin rekommandasjonen om forsvunne personar (2009)¹² prinsipp 7 at medlemslanda bør ha reglar om tiltak for å annullere avgjerda om at den forsvunne skal reknast for å vere død. Rekomman- dasjonen nemner at den forsvunne sjølv, ein kvar med legitim interesse, og myndigheit utpeika av staten bør kunne setje fram krav om dette. Rekommandasjonen opnar òg for at medlems- landa vedtar reglar for skydd av personar som blir skadelidande som følgje av opphevinga.

3.5.4 Framlegget frå Skiftelovutvalet

Framlegget frå Skiftelovutvalet inneber i hovud- sak ei vidareføring av gjeldande rett. Utvalet har likevel foreslått å snu hovudregelen i gjeldande lov § 15 om forsikringsutbetalingar. Om dette skriv utvalet på side 178:

«I § 21 foreslår utvalget å videreføre dagens § 15, men med en vesentlig endring. Etter gjel- dende rett kan et forsikringsselskap kreve til- bakebetalt en utbetalt forsikringssum dersom den forsvunne kommer til rette innen 20 år. Etter utvalgets syn er dette en altfor vidtgående regel. Spørsmålet vil neppe komme på spissen særlig ofte, men utvalget ser det som en urime- lig løsning at tilbakebetaling som et utgangs- punkt kan kreves, og i hvert fall at det kan kre- ves så lenge etter dødsformodningsdagen. Midlene kan være forbrukt eller ombyttet, herunder være brukt for å opprettholde de pårørendes livsstandard etter forsvinningen. Utvalget ser at det fra forsikringsselskapenes side vil være en fordel å beholde en slik regel, blant annet som en sanksjon mot eventuell livs- forsikringssvindler, men regelen synes å gå for langt. Utvalget foreslår at regelen gis motsatt

utgangspunkt – at forsikringssum ikke skal kunne krevjes tilbakebetalt med mindre det må anses åpenbart urimelig at den tilgodesette beholder midlene. Dette unntaket vil fange opp forsikringssvindler, men ikke være begrenset til disse tilfellene.»

3.5.5 Høyringsfråsegnene

Finansnæringens Hovedorganisasjon (FNH) uttaler dette om utvalsframlegget § 21 om avgrensa plikt til attendeføring til forsikringsselskapa:

«FNH er usikker på om denne lovendringen vil innebære noen forbedring av bestemmelsen i praksis. Teoretisk sett vil man kunne anføre at regelendringen vil gjøre det vanskeligere å krevje tilbakebetalt utbetalt forsikring og således gi et større vern for personer som «kommer til rette». FNH er imidlertid redd for at den eneste konsekvens av endringen blir at det i flere tilfeller enn tidligere vil kunne oppstå tvist om tilbakebetaling av forsikring. FNH vil derfor anbefale at den nåværende bestemmelsen videreføres i uendret form.»

3.5.6 Departementets vurderingar

Reglane om attendeføring som følgje av at ein person som ved orskurd er rekna for å vere død, kjem til rette, kan vere aktuelle i svært ulike situasjonar. På den eine sida kan ein tenkje seg at personen har vore bortført og dermed borte mot sin eigen vilje. Sinnsliding kan òg vere årsak til ei mellombels forsvinning. I andre høve kan forsvinninga vere frivillig og kan til dømes ha årsak i at personen har forsøkt å rømme frå straff, gjeld eller andre vanskar. Reglane om attendeføring må søkje å finne ein balanse mellom omsynet til arvingane og andre pårørande og omsynet til den som kjem attende, som er rimeleg i heile spekteret av moglege saker.

Departementet følgjer i hovudsak opp utvalet sitt forslag til reglar om attendeføring av eigedelar og utbetalingar mv. når den forsvunne kjem attende, jf. lovframlegget §§ 18 til 22. Departementet foreslår likevel ei anna løysing enn utvalet når det gjeld fristen for den forsvunne personen til å krevje formuen attende frå arvingane. Departementet foreslår, som utvalet, i utgangspunktet ein frist på 20 år, men departementet foreslår at fristen blir redusert til ti år i dei tilfella der forsvinninga var frivillig. I desse tilfella er det etter departementet sitt syn grunn til å ta større omsyn til arvingane. Departementet viser til § 18 i lovforslaget.

Departementet foreslår òg ein ny regel i § 19 tredje ledd for tilfelle der arven er avhenda. I slike tilfelle foreslår departementet at den som har mottatt eigedelen, har plikt til å levere den attende dersom han ikkje var i god tru på tidspunktet for ervervet.

Når det gjeld forsikringsutbetalingar, sluttar departementet seg til forslaget frå utvalet, sjå § 20. Departementet er einig med utvalet i at regelen i gjeldande lov kan vere for byrdefull for den som har mottatt forsikringa. Når det gjeld faren for tvistar, viser departementet til at i dei fleste tilfella vil den personen som er rekna for å vere død, også vere død. Det er difor sjeldan reglane om attendeføring vil vere aktuelle, og i enda mindre grad reglane om attendebetaling av forsikring.

Departementet gjer også framlegg om at retten skal kunne oppheve ein orskurd om død, jf. framlegget til ny § 22. Det har til no vore den gjengse oppfatninga at det ikkje er naudsynt å oppheve ei slik avgjerd. Departementet legg til grunn at dette normalt vil vere tilfelle også vidare. Departementet legg likevel til grunn at det i nokre tilfelle kan vere behov for ein særskilt heimel til å oppheve avgjerda. Om det til dømes er tvil om det er den rette personen som er komen attende, vil det kunne vere hensiktsmessig med rett til saksanlegg med rom for bevisføring. Departementet legg også vekt på at det følgjer av Europarådet sin rekommandasjon prinsipp 7 nr. 1 at statane bør ha ordningar som sikrar at ei slik avgjerd kan bli oppheva. Departementet viser vidare til at ei slik føresegn no er vedtatt i svensk rett med verknad frå 1. januar 2014, jf. lag om dödförklaring 11 a §.

3.6 Jurisdiksjon, lovval og internrettsleg vernetjing

3.6.1 Innleiing

I dag reiser folk både oftare og lengre enn tidlegare. Det er difor ikkje unaturleg at personar kan forsvinne medan dei oppheld seg utanfor heimlandet. Nokre kjem bort medan dei er på kortare turar og ferieopphald, andre medan dei bur utanlands i kortare eller lengre periodar, til dømes i samanheng med eit studium eller arbeid. Ikkje sjeldan vil det vere nødvendig å vurdere om ei sak om forsvinning har ei slik tilknytning til Noreg at det er naturleg at norske styresmakter avgjer spørsmåla knytt til forsvinninga (spørsmålet om norske styresmakter har jurisdiksjon). I dei tilfella der norske styresmakter har jurisdiksjon i saka, blir det eit spørsmål om norske reglar skal leggjast til grunn for avgjerda eller ikkje (spørsmålet

om lovval). I tillegg må ein ta stilling til kva for norsk domstol som skal handsame saka i Noreg (spørsmålet om internrettsleg verneting).

3.6.2 Gjeldande rett

Jurisdiksjon

Gjeldande lov om forsvunne personar inneheld inga generell føresegn om når norske styresmakter kan handsame saker om personar som har komne bort. I dei tilfella der ein ikkje utan vidare kan leggje til grunn at ein forsvunnen person er død, jf. § 4, er spørsmålet om jurisdiksjon likevel regulert. Det følgjer av § 6 første ledd første punktum at saka da kan reisast i Noreg om den forsvunne hadde sin siste «bopel» her. Innhaldet i omgrepet «bopel» er ikkje eintydig. Truleg inneber omgrepet i denne samanhengen eit krav om internasjonalt-privatrettsleg domisil i Noreg.

Med internasjonalt-privatrettsleg domisil forstås ein at personen har sin faktiske bustad i den aktuelle staten, og at han eller ho har til hensikt å bli varig buande der. Omgrepet har eit skjønsmessig innhald. Det kan vere uklart kva som ligg i kravet om hensikt. Dette kravet viser i utgangspunktet tilbake til dei subjektive intensjonane og planane personen hadde, slik han eller ho sjølv har gitt uttrykk for dei. Til ein viss grad må kravet likevel bli oppfatta objektivt. Omstende som spelar inn i vurderinga, er mellom anna om personen eig eller leier bustad, arbeidsavtale og familieforhold. Ein går ut frå at kravet om varig opphald er oppfylt om personen har til hensikt å bli buande i rundt fem år eller meir.

At den forsvunne berre hadde opphald i Noreg, er etter ordlyden i § 6 ikkje nok til å reise sak etter § 4. I Ot.prp. nr. 23 (1960–61) side 23 heiter det likevel i merknaden til § 6:

«Dersom en forsvunnet person hadde sitt siste oppholdssted i Norge, vil nemlig våre domstoler trolig som regel gå ut fra at han også hadde sin siste bopel her, med mindre de vet positivt at han bodde fast i utlandet.»

Ei sak etter § 4 skal reisast i den rettskrinsen der den forsvunne hadde sitt allmenne verneting, jf. § 6 første ledd andre punktum.

Jamvel om den forsvunne personen ikkje hadde sin siste «bopel» i Noreg, kan ei sak etter § 4 bli reist her også om han eller ho har late etter seg formue i Noreg, jf. § 6 andre ledd første punktum. Avgjerda i saka har da berre verknad for formuen. Det følgjer av § 6 andre ledd andre punk-

tum at departementet kan bestemme at saka skal reisast i ein annan rettskrins enn der formuen er. Hovudregelen er at saka blir reist i den rettskrinsen der formuen er, utan at det kjem klart fram av ordlyden.

I dei tilfella der ein person er forsvunnen, og det ikkje er rimeleg grunn til å tvile på at han eller ho er død, kan retten utan vidare erklære personen død, jf. § 1 første ledd første punktum. Opplysingar og bevis skal i slike saker leggjast fram for dommaren i den rettskrinsen der den forsvunne hadde sin siste kjende «bopel» eller sitt siste kjente «oppholdssted», jf. § 1 første ledd andre punktum.

Spørsmålet om jurisdiksjon i desse sakene er ikkje regulert direkte i lova. I den juridiske teorien kan det synast som at ein legg til grunn at norske domstolar kan erklære ein person død dersom han eller ho budde i Noreg da han eller ho forsvann, jf. til dømes Thue: Internasjonalt-privatrett (2002) side 225–226. På same stad seier Thue samstundes at norske domstolar ikkje kan erklære ein person død som budde i utlandet, men som hadde sin siste opphaldsstad i Noreg. Alternativet «oppholdssted» i lovteksten viser etter Thue sitt syn berre til dei tilfella der den forsvunne hadde ein bustad i Noreg, men der bustaden ikkje kan festast til ein bestemt stad innanlands.

Det følgjer samstundes av omtalen av lov om forsvunne personer mv. § 1 i rundskriv 15. juni 1961 (jnr. 4325/61 A-C) at skifteretten kan ha kompetanse i nokre saker utover dette. Rundskrivet er stila mot fylkesmennene:

«Skifteretten er kompetent selv om den forsvunne hadde sin siste kjente bopel i utlandet, forutsatt at han tidligere har bodd i Norge eller oppholdt seg her. Men i slike tilfelle vil det som regel bare bli spørsmål om å bruke § 1 hvor den forsvunne etterlater formue i Norge.»

Lovval

Gjeldande lov om forsvunne personar inneheld inga føresegn om internasjonalt-privatrettsleg lovval. Dette er heller ikkje omtalt i forarbeida til lova. Problemstillinga er omtalt i juridisk teori. I Cordes/Stenseng/Lenda: Hovedlinjer i internasjonalt-privatrett (2010) står det om vernetingsreglar for saker om forsvunne personar på side 202:

«Etter norsk IPR bestemmes prosessrettslige spørsmål alltid av domstolslandets rett (lex

fori). Her foretas intet rettsvalg. Norske domstoler anvender konsekvent lov om forsvunne personer m.m. av 23. mars 1961 nr.1 (fsvl.) vedrørende avgjørelser om forsvunne personer.»

I Gaarder/Lundgaard: Innføring i internasjonal privatrett (2000) side 174–175 står det:

«I en ordinær dødsformodningssak (§ 6 første ledd), er det klart at norske regler – dvs. loven av 1961 – helt må legges til grunn. (...) Ved en sak etter § 6 annet ledd, kunne det derimot være spørsmål om ikke rettsreglene på hans siste kjente utenlandske bopel skulle være avgjørende. Jeg tror imidlertid at vi også her må bygge på de norske regler. Lovens forutsetning synes å være at norsk domstol i disse spørsmål skal legges lex fori (norsk rett) til grunn.»

Også Thue: Internasjonal privatrett (2002) side 226 uttaler seg i same retning, i alle fall når det gjeld dei meir ordinære sakene. I dei tilfella der ei sak skal handsamast i Noreg etter § 6 andre ledd første punktum, uttaler likevel Thue:

«Et reelt rettsvalgsproblem får vi under den jurisdiksjon en norsk domstol har etter fsvl. § 6, 2. ledd; den forsvundne er utlending, men har formue her i landet. (...) Også her vil det være naturlig å bygge på den forsvundnes personalstatutt, som i disse tilfellene vil være utenlandsk rett.»

3.6.3 Nordisk rett

Den svenske lova (lag om dødförklaring 17. mars 2005 nr. 130) inneheld ikkje reglar om jurisdiksjon eller lovval. I forarbeida til den svenske lova, Prop. 2004/05:88 Nya regler om dødförklaring punkt 9.1, står det at desse spørsmåla skal løysast etter dei allmenne svenske internasjonal-privatrettslege reglane. Kva dette vil seie, er ikkje eintydig. I svensk juridisk teori er det lagt til grunn at svenske statsborgarar kan lysast døde i Sverige uavhengig av kor personen har «hemvist», jf. Bogdan: Svensk internationell privat- och processrätt (2014) side 148. Utanlandske statsborgarar kan som utgangspunkt berre lysast døde i Sverige om dei hadde deira siste «hemvist» der.

Etter den danske lova (lov nr. 397 om borteblevne av 7. desember 1946, sist endra ved LBK 4. august 2005 nr. 766) kan ei sak om at ein person skal reknast for å vere død, handsamast i Danmark om den forsvunne hadde sin siste kjende

«bopæl» i Danmark, eller sitt siste kjende «opholdssted» der om ein ikkje finn fram til nokon «bopæl», jf. § 8 første ledd. Der den forsvunne hadde sin siste kjende «bopæl» i utlandet eller sist hadde opphald der, tillèt lova likevel at ein ekte-make reiser sak i Danmark om ektemaken har «bopæl» i Danmark og er dansk statsborgar, anten på det tidspunktet saka blir reist, eller da ekteskapet blei inngått, jf. § 8 andre ledd bokstav a. Dansk rett tillèt òg saksanlegg i Danmark når den forsvunne har late etter seg formue der, jf. § 8 andre ledd bokstav b. Avgjerda får da berre verknad for formuen. Saka kan reisast ved byretten på den staden der den forsvunne sist budde eller hadde opphald, eller ved den byretten som det danske Justitsministeriet peikar ut, jf. § 9.

Borteblevneloven inneheld ikkje eigne føresegner om lovval.

I Finland er internasjonal-privatrettslege spørsmål regulert i kapittel 5 i lov 4. mars 2005 nr. 127 om dødförklaring. Finske domstolar og magistratar har jurisdiksjon om den forsvunne var finsk statsborgar, eller om hans eller hennar «sista kända boningsort eller hemvist» var i Finland, jf. § 23 første ledd. Finske domstolar kan òg ha jurisdiksjon om den som krev dødslysing, har viktige interesser som taler for at saka skal avgjerast i Finland, og saka ikkje utan urimelege vanskar kan reisast i land der den forsvunne var statsborgar eller hadde sin siste kjende bustad eller opphaldsstad. Det er domstolen eller magistraten i kommunen der den forsvunne personen bur eller er folkeregistrert, som skal handsome saka, jf. 6 § og 14 §. Om den forsvunne personen ikkje har slikt verneing i Finland, skal saka handsamast av domstolen eller magistraten i Helsingfors.

Det følgjer av lova § 24 at «[i] ett ärende som gäller dödsförklaring skall finsk lag tillämpas».

3.6.4 Rekommandasjonen frå Europarådet

I Europarådet sin rekommandasjon om forsvunne personar (2009)12 prinsipp 2 nemner Europarådet tre ulike situasjonar som kan danne grunnlaget for jurisdiksjon. For det første kan staten ha jurisdiksjon om den forsvunne personen var statsborgar i den aktuelle staten, hadde domisil der, eller hadde vanleg bustad der. For det andre kan staten ha jurisdiksjon om den forsvunne personen forsvann på staten sitt territorium. For det tredje peikar tilrådinga på tilfella der den forsvunne personen kom bort under ei reise med fartøy eller fly registrert i staten. Det å ha fast eigedom eller anna formue i staten er ikkje nemnt som grunnlag for jurisdiksjon.

Rekommandasjonen gir inga rettleiing i spørsmålet om lovval.

3.6.5 Framlegget frå Skiftelovutvalet

Skiftelovutvalet har foreslått ein ny regel om stadleg verkeområde i lovforslaget § 2 og ein ny regel om verneting i lovforslaget § 10. Desse føresegnene erstattar delvis gjeldande § 6, men har ei meir generell utforming.

I forslaget til ny § 2 første ledd foreslår Skiftelovutvalet at lov om forsvunne personar som utgangspunkt skal gjelde når den forsvunne har «fast bosted» i Noreg. Føresegna må sjåast i samheng med § 10 første ledd første punktum i utvalgsforslaget. Om dette står det i merknaden til § 10 på side 280:

«I første ledd første punktum gjentas det at den forsvunne må ha hatt fast bosted i Norge på forsvinningstidspunktet for at dødserklærings- eller dødsformodningssak skal kunne reises her. Dette er i seg selv intet annet enn en presisering av § 2, som bestemmer at den forsvunne må ha hatt fast bosted i Norge for at loven overhodet skal komme til anvendelse.»

I § 10 første ledd andre punktum er det foreslått at desse sakene skal reisas i tingretten i den rettskrinsen der den forsvunne har sitt internrettslege verneting.

Om innhaldet i omgrepet «fast bosted» viser utvalet til merknaden på side 217–218 til forslaget til dødsboskiftelova § 1-4, der det står:

«Dette forslaget bygger på det internasjonalprivatrettslige bostedsbegrepet (domisil), og ikke det interne prosessrettslige (verneting). Utvalget mener at verneting i Norge ikke i seg selv ikke gir indikasjon om en slik tilknytning til landet at det i seg selv bør være tilstrekkelig til å gi norske domstoler kompetanse ved skiftet. Det bør kreves en fastere tilknytning, som det internasjonalprivatrettslige begrepet innebærer. Vanskeligheten med en slik bestemmelse er at norsk rett ikke inneholder noe entydig bostedsbegrep, og at uttrykkene «(fast) bopel», «(fast) bosted» og «domisil» til en viss grad brukes om hverandre. Hvert av begrepene har heller ikke noe entydig innhold. I mangel av et større revisjonsarbeid som kan bidra til en samordning av begrepsbruken, har utvalget ikke funnet å kunne legge til grunn at begrepet i seg selv har et klarlagt innhold i norsk rett. Det foreslås derfor gitt en forkla-

rende definisjon i annet og tredje punktum. Annet punktum foreslås å regulere hvordan noen oppnår eller beholder fast bosted i Norge, mens tredje punktum foreslås å regulere hvordan man oppgir sitt faste bosted i Norge. Av annet punktum fremgår det at en person anses for å ha hatt fast bosted i Norge dersom vedkommende ved sin død var bosatt og hadde til hensikt å bli boende varig her i landet. Denne definisjonen er utformet med sikte på å fange opp det som i internasjonal-privatrettslig terminologi betegnes som domisil. Begrepet domisil fremstår imidlertid som fremmed i det norske språket, og det antas å gi bedre veiledning for lovens brukere om loven i stedet anvender «fast bosted». Av tredje punktum fremgår det så at den som har fast bosted i Norge anses for å ha oppgitt dette dersom vedkommende bosetter seg i et annet land og har til hensikt å bli værende der. Denne formuleringen tar sikte på å fange opp den rådende rettslige oppfatningen om hvordan man oppgir sitt domisil.»

I § 2 andre ledd i forslaget til lov om forsvunne personar foreslår utvalet ein særregel om at det i nokre tilfelle kan reisas sak om «dødsformodning» etter § 8 i lovforslaget jamvel om den forsvunne ikkje har hatt fast bustad i Noreg. Dette gjeld for det første saker der den forsvunne etterlét seg formue i Noreg, men da slik at avgjerda berre får verknad for formuen. Saker der den forsvunne etterlét seg formue i Noreg, er foreslått regulert i § 10 andre ledd. For det andre opnar utvalet for at ei sak òg kan reisas i Noreg om saka «på annan måte» er knytt til Noreg på eit slikt vis at det er rimeleg at saka blir reist her, jf. lovforslaget § 10 tredje ledd første punktum. Saka skal i så fall bli reist i Oslo rettskrins, jf. § 10 tredje ledd andre punktum. Om dette lovforslaget seier utvalet på side 280:

«Bestemmelsen er ny i forhold til gjeldende rett, og gir uttrykk for en slags nødskompetanse. Formålet er å unngå tilfeller hvor det blir umulig å avklare en forsvunnet persons rettsstilling på grunn av ulikheter i norsk og utenlandsk rett. Det kan lett tenkes tilfeller hvor norske domstoler ikke ville kunne behandle en sak fordi den forsvunne ikke hadde fast bosted her, jf. § 2 første ledd, mens det landet hvor den forsvunne bodde ikke vil behandle saken fordi vedkommende var norsk statsborger. Den foreslåtte bestemmelsen tar sikte på å fange opp slike tilfeller. Det må kreves at saken har en slik tilknytning til riket at det er rimelig at

sak reises her. Dette vil måtte bero på en konkret vurdering fra tingretten. [...] Det må vidare kreves at det godtgjøres at sak ikke er eller vil bli reist i en annen stat hvor det er mer hensiktsmessig å avgjøre saken. Også dette vil måtte bero på en konkret vurdering. Vilåret gir imidlertid uttrykk for bestemmelsens karakter av nødskompetanse, ved at det først er når det viser seg at sak ikke vil bli reist i et annet land at sak kan tas til behandling her. Den nevnte hensiktsmessighetsvurderingen vil i utgangspunktet være av begrenset betydning, fordi det klare utgangspunkt vil være at dersom den forsvunne verken har fast bosted her eller har formue her, og en annen stats domstoler anser seg kompetent til å behandle saken, skal norske domstoler vike tilbake.»

3.6.6 Høyringsfråsegnene

Ingen av høyringsinstansane har hatt merknader til framlegget.

3.6.7 Departementets vurderingar

Innleiing

Departementet er einig med Skiftelovutvalet i at ein i den nye lova om forsvunne personar bør gi generelle reglar om jurisdiksjon og lovval. Folk kan ha svakare eller sterkare tilknytning til fleire statar som gjer det usikkert både om ein person faktisk er forsvunnen, og i kva for land saka om forsvinninga best høyrar heime. Når norske styresmakter er kompetente til å handsame saker om forsvunne personar, og når dei i så fall skal bruke norsk lov, er spørsmål som kan skape uvisse og tvil. Desse spørsmåla er truleg meir praktiske i dag enn da den gjeldande lova om forsvunne personar blei gitt.

I utvalet sitt lovforslag gjekk reglane om jurisdiksjon, verneting og lovval fram av §§ 2 og 10. Departementet har valt å samle dei interlegale reglane om jurisdiksjon og lovval i ein ny § 2 og dei internrettslege reglane om verneting i ein ny § 3.

Jurisdiksjon og internrettsleg verneting

Spørsmålet om jurisdiksjon er det sentrale internasjonalt-privatrettslige temaet i saker om forsvunne personar. Lova om forsvunne personar inneheld i stor grad reglar av prosessuell karakter. Ved utforminga av jurisdiksjonsreglane vil såleis omsyna til kva som er praktisk og hensiktsmes-

sig, vere viktig. Departementet ser det òg som vesentleg at reglane fungerer godt for dei private partane forsvinningssaka har noko å seie for, som til dømes den forsvunne sin ektemake eller næraste slektningar.

Dei seinare åra har auka internasjonalisering gitt eit omfattande tilfang av internasjonale rettskjelder. Domstolane og andre som bruker retten, kan ikkje lenger seie seg nøgd med at dei nasjonale kjeldene er lagt til grunn. I til dømes ei sak om ein forsvunnen person kan det vere at domstolen vil måtte ta omsyn til både dei nasjonale kjeldene og nordiske og ymse europeiske og internasjonale kjelder. Alle desse kjeldene har kvar sine reglar om jurisdiksjon. Om desse kjeldene har ulike vilkår for jurisdiksjon, slik at ulike mynde har kompetanse til å ta stilling til det same spørsmålet, blir saka svært komplisert å handsame for domstolane. Departementet legg difor stor vekt på omsynet til internasjonal rettseining som eit verkemiddel for forenkling. Det er ønskeleg at våre reglar om jurisdiksjon i størst mogeleg grad samsvarer med dei reglane om jurisdiksjon som følgjer av andre internasjonale rettskjelder. Ei harmonisering av vilkåra har til føremål å sikre at regelverket verkar effektivt, og at ein mellom anna unngår doble avgjerder, eller at ei avgjerd ikkje kan bli tatt.

Det sentrale vurderingstemaet ved utforminga av jurisdiksjonsreglane vil vere om saka er knytt til Noreg på ein slik måte at det er naturleg at norske styresmakter avgjer spørsmål i samband med forsvinninga. Spørsmålet er kva for ein faktor ein skal bruke for å vurdere om ei konkret sak har ein slik nærleik.

Utvalet foreslår i lovframlegget at saker etter lova som hovudregel kan reisast i Noreg om den forsvunne hadde «fast bosted» her. Departementet foreslår i lovforslaget § 2 første ledd i staden at ei sak som hovudregel skal kunne reisast i Noreg om den forsvunne hadde «vanleg bustad» her. Omgrepet «vanleg bustad» er meint å svare til det internasjonalt brukte omgrepet «habitual residence».

Det er fleire grunnar til at departementet foreslår å bruke omgrepet «vanleg bustad». Departementet legg vekt på at i motsetnad til «fast bustad» inneheld ikkje omgrepet «vanleg bustad» eit krav om at den forsvunne personen må ha hatt til hensikt å bli buande varig i det aktuelle landet. Eit krav om hensikt kan vere vanskeleg å bevise og derfor utfordrande å praktisere. I tillegg kan kravet om hensikt bli oppfatta som mindre hensiktsmessig i eit moderne samfunn med aukande mobilitet. For nokre generasjonar sidan skjedde

skifte av bustadland ofte som emigrasjon for livstid. I dag er det stadig vanlegare at ein person arbeider eller studerer i ulike land, og både i Norden og i EØS-området er ein felles arbeidsmarknad og fri bevegelse av personar sentrale målsetjingar. Eit krav om hensikt er særleg vanskeleg å praktisere når bustaden skal fastsetjast for barn, sidan dei ofte ikkje vil ha ei meining om framtidig bustad i rettsleg forstand. Vidare har departementet lagt vekt på at omgrepet «habitual residence» er internasjonalt innarbeida som tilknytingsfaktor både for reglar om jurisdiksjon og lovval. Til dømes er det brukt i fleire Haag-konvensjonar, mellom anna Haag-konvensjonen om testamentsformer 5. oktober 1961 og Haag-konvensjonen om beskyttelse av barn mv. 19. oktober 1996. Denne tilknytingsfaktoren blir også brukt i viktige forordningar på området for personretten i EU. Forordninga om arv er eit godt døme på dette, jf. EU-forordninga 4. juli 2012 nr. 650 om kompetanse, lovval, anerkjening og fullbyrding av rettsavgjerder om arv mv. Vanleg bustad er òg nemnt som ein mogleg tilknytingsfaktor i tilrådinga frå Europarådet, jf. punkt 3.5.3.

På same vis som omgrepet «fast bustad» er heller ikkje omgrepet «vanleg bustad»/«habitual residence» klart definert i nasjonal eller internasjonal rett. Det gir omgrepet fleksibilitet og utsikt til å bli utvikla over tid og i tråd med ulike internasjonale rettskjelder. Departementet finn det heller ikkje hensiktsmessig å definere omgrepet i den nye lova om forsvunne personar. Kor ein person har sin vanlege bustad, vil kome an på ei konkret og samla vurdering av ulike faktorar. Det avgjerande er kor personen faktisk bur til vanleg. I realiteten blir det oftast eit spørsmål om kor personen etter ei samla vurdering kan seiast å ha sentrum for livsinteressene sine. Departementet viser elles til merknaden til lovforslaget § 2.

Departementet foreslår i lovforslaget § 2 andre ledd første punktum å følgje opp utvalet sitt forslag i § 10 andre ledd om formue som tilknytingsfaktor. Tilrådinga frå Europarådet nemner ikkje formue i staten som eit aktuelt grunnlag for jurisdiksjon. Departementet meiner likevel, som utvalet, at det i nokre tilfelle kan vere praktisk å kunne treffe tiltak for å ivareta ein formue som er her i riket. Om ein norsk borgar som har flytta utanlands og fått vanleg bustad der, forsvinn medan han framleis har fast eigedom i Noreg, kan gode grunnar tale for at det bør vere mogleg å få handsama ei sak i Noreg om at den forsvunne skal reknast for å vere død, men da berre med verknad for den aktuelle formuen. I motsetnad til utvalet foreslår departementet at dette supplerande

grunnlaget for jurisdiksjon skal gjelde både for saker etter lovforslaget § 8 og saker etter § 9. Etter departementet sitt syn bør ikkje norske domstolar ha meir avgrensa kompetanse i dei klare sakene etter § 8 enn i dei noko meir usikre sakene etter § 9.

Skiftelovutvalet har ikkje foreslått noka føresegn om verneting i desse tilfella. Det kan vere hensiktsmessig at dette blir regulert uttrykkeleg. Departementet foreslår at desse sakene skal reisast i Oslo rettskrins. Om formuen heilt eller delvis består av fast eigedom, skal saka likevel reisast i den rettskrinsen der den faste eigedomen ligg.

Departementet gjer i lovforslaget § 2 andre ledd andre punktum framlegg om å følgje opp utvalet sitt forslag i § 10 tredje ledd første punktum. Det bør etter departementet sitt syn opnast for at ei sak kan reisast her i landet i nokre fleire tilfelle enn det som følgjer av første og andre ledd. Det er difor foreslått at ei sak skal kunne reisast her om ho er tilstrekkeleg knytt til riket, under føresetnad av at det ikkje blir reist sak i ein annan stat der det er betre at saka blir avgjort. Om saka er knytt til Noreg på ein slik måte at det er rimeleg at saka blir handsama her, må vurderast konkret. Departementet viser til merknaden til lovforslaget § 2. Også for føresegna i § 10 tredje ledd første punktum foreslår departementet, i motsetnad til utvalet, at ho skal gjelde både ved saker etter lovforslaget § 8 og ved saker etter § 9. Saka skal, som utvalet òg har foreslått, reisast i Oslo rettskrins. Departementet er einig med utvalet i at det gir ei god løysing at alle sakene etter alternativet her blir handsama i same rettskrins.

Lovval

Om norske styresmakter har kompetanse til å avgjere ei sak om ein forsvunnen person, blir det neste spørsmålet kva for eit land sine reglar dei skal bruke i saka.

I den internasjonale privatretten har ein ulike reglar om lovval. Innanfor personretten bruker ein ofte lova i domisillandet. I den internasjonale prosessretten utgjør av praktiske grunnar normalt staden kor saka skal handsamast av domstolane, den sentrale tilknyttinga, jf. prinsippet om *lex fori*.

Ei avgjerd etter lov om forsvunne personar har viktige sivilrettslege og offentlegrettslege følgjer. Dette kunne tale for å la domisilet, eventuelt personen sin vanlege bustad eller «habitual residence», avgjere lovvalet. Samstundes inneheld lov om forsvunne personar, som allereie nemnt, i hovudsak reglar av prosessuell karakter. Omsynet

til personen si tilknytning til reglane slår da ikkje til med like full tyngde.

Departementet vurderer det slik at norske domstolar bør bruke norsk lov, og foreslår ein regel som slår dette fast i § 2 tredje ledd. I saker etter lovframlegget § 2 andre ledd (formue i landet og nær tilknytning) kunne ein tenkje seg at rettsreglane på den forsvunne sin siste vanlege bustad skulle vere avgjerande. Departementet meiner likevel at praktiske omsyn taler for at norske domstolar bruker norsk lov også her. Etter departementet sitt syn er det ikkje tilstrekkelege grunnar til å ha ein alternativ regel om lovval i desse tilfella.

3.7 Endringar i arvelova – forsvunne og fråverande arvingar

3.7.1 Gjeldande rett

Lov om forsvunne personer mv. kapittel 6 regulerer nokre spørsmål som kan oppstå om ein arving er fråverande når arvelataren dør.

Etter § 18 skal ein fråverande arving ikkje reknast med om det ikkje er sikkert at han eller ho har overlevd arvelataren. Skulle det seinare vise seg at arvingen har overlevd arvelataren, gjeld § 18 andre ledd om attendeføring. Arvelova § 72 inneheld reglar for dei tilfella da det er usikkert om arvingen har overlevd arvelataren.

Om ein arving forsvinn etter arvefallet eller er fråverande utan kjend opphaldsstad, følgjer det av § 19 at arven som den forsvunne arvingen hadde rett til, skal delast ut på skiftet og forvaltast etter reglane i kapittel 2 i lova. Det følgjer av § 20 at dersom arven er mindre enn to gonger grunnbeløpet, og arvingen hadde ektemake med rett til arv eller slektsarvingar, eller har rådd over heile arven ved testament, skal arvingane etter den forsvunne personen ta arv direkte. Denne arven kan ikkje krevjast attende om den forsvunne personen skulle vise seg å vere i live.

3.7.2 Framlegget frå Skiftelovutvalet

Skiftelovutvalet har gjort framlegg om å flytte reglane om forsvunne og fråverande arvingar til arvelova. Utvalet skriv om dette på side 175:

«Som det fremgår av de foregående punkter regulerer loven i hovedsak hvordan man skal gå frem for å fastslå at en forsvunnet person er død, og hvordan den forsvunnes formue og eiendeler skal behandles. Lovens kapittel 6 skiller seg prinsipielt fra dette, ved å gi regler om fraværende arvinger og om deres rettsstilling ved en annen persons dødsfall. [...] Etter utvalgets syn tilsier reglens materielle innhold at de hører bedre hjemme i arveloven enn i en lov om forsvunne personer. Utvalget foreslår derfor at lovens kapittel 6 ikke videreføres i en ny lov, men at regler med et tilsvarende innhold i stedet tas inn i arveloven som nytt kapittel XIII A, nye §§ 75a til 75 c.»

3.7.3 Høyringsfråsegnene

Borgarting lagmannsrett har uttalt at den er einig i at det kan vere hensiktsmessig å flytte reglane om fråverande arvingar over i arvelova.

3.7.4 Departementets vurderingar

Departementet sluttar seg til framlegget frå Skiftelovutvalet om å ta reglane om forsvunne og fråverande arvingar inn i arvelova i staden for å ha reglane i lov om forsvunne personar. Arvelovutvalet har også følgd opp dette framlegget, jf. NOU 2014: 1 Ny arvelov side 212–213.

Departementet legg vekt på at reglane gjeld ei vidare gruppe enn dei andre reglane i lova om forsvunne personar, nemleg både dei forsvunne og dei fråverande. I tillegg legg departementet vekt på at i samband med eit arveoppgjer vil ein lettare vil finne fram til reglane om dei er tatt inn i arvelova.

4 Avvikling av arveretten for staten til fordel for frivillig verksemd

4.1 Gjeldande rett og omfanget av statens rett til arv

Etter gjeldande rett blir staten arving om den avdøde ikkje etterlet seg ektemake, sambuar med rett til arv eller slektningar som arvar han eller henne etter lova, og om den avdøde heller ikkje har oppretta testament som disponerer over arven. Arveretten for staten følger av arvelova § 46, som lyder:

«Har arvelataren ikkje slektningar eller ektemake som arvar han, og har han ikkje gjort testament om arven, går arven til staten.»

I dei tilfella staten er arving etter lova, følger det av arvelova § 47 at staten heilt eller delvis kan gi avkall på arven til føremon for slektningar eller andre som har stått arvelataren nær. Avkall kan berre bli gitt i «særlege høve». Nærmare føresegner om avkall er gitt ved forskrift 30. august 1991 nr. 564 om salg av arvemidler og avkall på arv til staten, som slår fast at departementet kan gi avkall dersom det har vore eit svært nært forhold mellom avdøde og den som søker om avkall, til dømes i form av regelmessig forsyting, felles hus-hald eller liknande. Vidare kan departementet gi avkall dersom det klart går fram at den avdøde ønskte at søkjaren skulle ta arv. Dette vil til dømes vere tilfelle om det ligg føre eit testament som er ugyldig på grunn av formfeil, eller når det kan bli bekrefta på ein annan tilforlateleg måte at det var dette arvelataren ville. Avkall kan også bli gitt til fordel for institusjonar eller ideelle organisasjonar når særlege forhold talar for dette. Kompetansen til å gi forskrift er delegert til Kommunal- og moderniseringsdepartementet.

Nærare reglar om handsaminga av staten sin arverett overfor dødsbua følgjer av rundskriv 7. juni 2013 nr. G-04/2013, tillegg til publikasjon G-0203 B / rundskriv G-43/95 om dødsboskifte. Av rundskrivet punkt 2.2 går det mellom anna fram:

«Retten tar selvstendig og uoppfordret stilling til om staten er arving. Staten forholder seg

passiv til spørsmålet om egen arverett inntil retten har tatt stilling til dette.

Når retten har kommet til at staten er arving, gjelder de alminnelige reglene om at arvingenes beslutninger er bindende for retten mv., også for staten som arving.»

Det er i dag Kommunal- og moderniseringsdepartementet som opptrer på vegner av staten som arving.

Summen av arv til staten har variert frå år til år, og det er store skilnader frå eit år til eit anna. I 2010 blei det inntektsført 2 627 693 kroner på kontoen for arv til staten. Tilsvarende inntektsførte beløp for 2011 er 16 209 877 kroner. I 2012 var det inntektsførte beløpet 23 604 561 kroner, og i 2013 var beløpet 6 515 163 kroner.

4.2 Nordisk rett

Både *dansk* og *finsk* rett har føresegner som i hovudsak svarer til dei gjeldande norske reglane om at staten blir arving til den formuen som ingen andre har rett til å arve.

I *Danmark* blir staten arving når avdøde ikkje etterlet seg arvingar etter lova eller arvingar etter testament, jf. lov nr. 515 av 06/06/2007 (arveloven) § 95 første ledd. Etter § 95 andre ledd kan Justitieministeriet avgjere at det ikkje skal bli reist innvendingar mot eit testament dersom det er grunn til å tru at testamentet er i tråd med det som var viljen til arvelataren. Dersom det finst særlege omstende, kan Justitieministeriet gi avkall på arven til føremon for slektningane til avdøde eller andre som har stått avdøde nær, jf. arveloven § 95 tredje ledd.

I *Finland* blir staten arving dersom det ikkje er arvingar etter avdøde, jf. den finske ärvdabalken kapittel 4 § 1. Statskontoret kan avgjere at eige-dom som staten har arva, skal «överlåtas till en person som har stått arvlåtaren nära». Arven kan også bli gitt vidare til den kommunen der arvelataren sist var busett. Ein fast eige-dom kan bli gitt til den kommunen der eige-domen ligg, men ikkje

dersom det «finns skäl att behålla den i statens ägo eller använda den på annat sätt».

I Sverige er det gitt reglar om at herrelaus arv skal plasserast i eit eige fond («Allmänna arvsfonden»). Fondet er arving i dei tilfella der det ikkje er slektsarvingar, ektemake eller testamentsarvingar, jf. 5. kap. 1 § ärvdabalken (1958:637). Etter svensk rett er fetrane og kusinene ikkje arvingar etter lova, noko som gjer staten (fondet) sin arverett noko meir omfattande enn etter norsk rett. Etter lag om Allmänna arvsfonden §§ 24 og 25 kan fondet gi avkall på arv til føremon for nokon annan dersom det er grunn til å tru at dette vil vere i tråd med viljen til den avdøde. Fondet kan også gi avkall på arv til føremon for avdøde sine slektningar eller ein annan person som har stått avdøde nær, om ein ser dette som rimeleg. Det er gitt nærare reglar om fondet i Lag (1994:243) om Allmänna arvsfonden og Förordning (2004:484) om Allmänna arvsfonden. Det viktigaste formålet for fondet er å fremje verksemd av ideell karakter til føremon for barn, ungdommar og personar med funksjonshinder, jf. Lag om Allmänna arvsfonden § 5. Fondet skal i første rekkje gi middel til verksemdar som er nyskapande og utviklande, jf. § 6. Fondet gir ikkje støtte til enkeltpersonar. Departementet legg til grunn at fondet sin marknadsværdi utgjer om lag 6 milliardar svenske kroner.

4.3 Framlegget i høyringsnotatet

Departementet foreslo i høyringsbrevet ei endring av reglane i arvelova slik at herrelaus arv kan komme frivillige organisasjonar til gode. Departementet viste til regjeringa si politiske plattform (Sundvolden, 7. oktober 2013) side 52, der det heiter at regjeringa vil «[l]a «herreløs arv» tilfalle frivillige organisasjonar istedenfor staten».

Departementet foreslo at den herrelause arven skulle bli fordelt til frivillige organisasjonar gjennom Landsrådet for Norges barne- og ungdomsorganisasjonar, og at formålet skulle rettast mot nyskapande frivillig verksemd til føremon for barn og unge, medrekna barn og unge med nedsett funksjonsevne:

«Frivillige organisasjonar og frivillig innsats har spilt en betydelig rolle i oppbygningen av det norske samfunnet og har bred oppslutning i befolkningen. Aktiviteter som foregår i frivillige organisasjonar, er blant de viktigste fritidsaktivitetene for barn og unge. I hele landet er det mange foreldre og andre som gjør en frivil-

lig innsats for at barn og unge kan delta i et bredt spekter av aktiviteter.

Det er flere ganger reist spørsmål om å innføre en ordning der et eget fond trer i stedet for staten i tilfeller hvor staten ellers ville ha vært arving, uten at dette har fått gjennomslag. Frivillighet Norge, som er en sentral aktør, har foreslått et fond etter mønster fra Sverige. I Sverige er det imidlertid langt flere kroner til fordeling enn det som vil være aktuelt i Norge. I Sverige fordeles 400 millioner kroner pr. år, mens herreløs arv i Norge som nevnt utgjør i snitt om lag 10 millioner kroner årlig. Beløpet forventes heller ikke å øke i årene som kommer. Etablering av et eget fond vil legge beslag på allerede beskjedne arvebeløp i stedet for å komme frivillige organisasjonar til gode.

For å begrense administrative utgifter foreslås det at midlene fra herreløs arv i stedet kanaliseres gjennom Landsrådet for Norges barne- og ungdomsorganisasjonar, og at formålet rettes mot nyskapande frivillig virksomhet til fordel for barn og unge, herunder barn og unge med nedsett funksjonsevne.

Departementet foreslår på bakgrunn av dette en endring av reglene slik at herreløs arv kan komme frivillige organisasjonar til gode. Det foreslås også en forskriftshjemmel slik at det kan gis nærmere regler om hvordan midlene skal fordeles og komme formålet til gode. Departementet foreslår å endre reglene i gjeldende arvelov og foreslår også at de nye reglene tas inn i den nye arveloven når den blir vedtatt.»

I høyringsnotatet blei det òg reist spørsmål om administrasjon og om oppfølging av dødsbua. Departementet uttalte om dette:

«En endring av reglene slik at midlene fra herreløs arv kommer frivillige organisasjonar til gode, reiser flere spørsmål. I en slik ordning vil det for det første være behov for en praktisk administrasjon av sakene overfor dødsboene og tingrettene. Videre er det behov for en uheldig instans som kan ta stilling til spørsmålene om avkall på arv til ulike nærstående. Det er der nest et spørsmål om hvilket formål som skal tilgodeses med midlene, og til sist er det et spørsmål om hvordan midlene skal fordeles og komme dette formålet til gode.

Når det gjelder spørsmålene knyttet til administrasjon og avkall, deler departementet utvalgets vurdering av at dagens ordning fungerer på en god måte. Departementet foreslår

derfor å videreføre ordningen med at de administrative oppgavene knyttet til dødsbo, tingretter og avkall legges til departementet, for tiden er dette Kommunal- og moderniseringsdepartementet.»

Departementet konkluderte på denne måten:

«Etter departementets syn vil det være viktig å finne frem til et formål med bred tilslutning i samfunnet samtidig som det vil være viktig å finne en ordning som sikrer at administrasjonskostnadene holdes på et lavt nivå for å sikre at størst mulig beløp tilfaller frivillige organisasjoner.»

4.4 Høyringsfråsegnene

Departementet har mottatt i alt 64 høyrings svar til framlegget i høyringsnotatet, sjå punkt 2.2.3. Av desse har 12 instansar ikkje merknadar til framlegget om avvikling av arveretten for staten. Av dei 52 som uttalte seg, er det tre instansar som ikkje klart tar stilling til hovudspørsmålet i høyringa (Oslo byfogdembete, Universitetet i Bergen og Norsk Forbund for Utviklingshemmede), men som har merknadar til enkelte sider ved forslaget. Dei resterande 49 høyringsinstansane støttar ei avvikling av arveretten for staten. Ingen av instansane tar til orde for å videreføre ein arverett for staten.

Den Norske Advokatforening uttaler mellom anna:

«Advokatforeningen er av den oppfatning at det vil være et gode for det frivillige Norge at midler fra herreløs arv tilfaller frivillige organisasjoner. En er samtidig enig i at det er viktig at dette ikke skjer på en administrativt sett kostnadsdrivende måte. Advokatforeningen støtter derfor departementets forslag om å videreføre ordningen med at de administrative oppgavene knyttet til dødsbo, tingretter og avkall legges til departementet. Advokatforeningen ser ikke behovet for oppretting av eget fond som trer i stedet for staten i tilfeller hvor staten ellers ville ha vært arving. Det vise særlig til at det i Norge er snakk om relativt beskjedne midler.»

Følgjande instansar støttar framlegget om at det er frivillig verksemd til fordel for barn og unge som skal kunne motta verdiane: *4h-Norge, Acta – barn og unge i Normisjonen, ANSA, BUR – De frie evangeliske forsamlingers barne- og ungdomsråd,*

Den Norske Advokatforening, Elevorganisasjonen, Europeisk Ungdom, Framfylkingen LOs barne- og familieorganisasjon, Fremskrittspartiets Ungdom, Frikirken Barn og Unge (FriBU), Frilynt Norge, Hyperion – Norsk forbund for fantastiske fritidsinteresser, Junior- og barneorganisasjonen Juba, Korpsnett Norge, LNU – Norges barne- og ungdomsorganisasjoner, Mental Helse Ungdom, Misjonsforbundet UNG, Norges Bygdeungdomslag, Norges Kristelige Student- og Skoleungdomslag, Norges Røde Kors, Norges Speiderforbund, Norges Unge Katolikker, Norsk cøliakiforenings ungdom, Norsk medisinstudentforening, Ny Generasjon, Pensjonistforbundet, Redd Barna, Rød Ungdom, Senterungdommen, Sosialistisk Ungdom, Søndagsskolen Norge, Ung kirkesang, Unge funksjonshemmede og VIRKE.

Følgjande høyringsinstansar uttaler at dei støttar ei ordning der det er Landsrådet for Norges barne- og ungdomsorganisasjoner som fordeler verdiane:

4H Norge, Acta – barn og unge i Normisjon, ANSA, BUR – De frie evangeliske forsamlingers barne- og ungdomsråd, Den Norske Advokatforening, Elevorganisasjonen, Europeisk Ungdom, Framfylkingen LOs barne- og familieorganisasjon, Fremskrittspartiets Ungdom, Frikirken Barn og Unge (FriBU), Frilynt Norge, Hyperion – Norsk forbund for fantastiske fritidsinteresser, Junior- og barneorganisasjonen Juba, Mental Helse Ungdom, Misjonsforbundet UNG, Norges Bygdeungdomslag, Norges Kristelige Student- og Skoleungdomslag, Norges Røde Kors, Norges Speiderforbund, Norges Unge Katolikker, Norsk cøliakiforenings ungdom, Norsk medisinstudentforening, Ny Generasjon, Pensjonistforbundet, Psoriasis- og eksemforbundet ung, Rød Ungdom, Senterungdommen, Sosialistisk Ungdom, Søndagsskolen Norge, Ung kirkesang, Unge funksjonshemmede og VIRKE.

Landsrådet for Norges barne- og ungdomsorganisasjoner uttaler mellom anna:

«LNU er åpen for å ta på seg ansvaret for å forvalte denne støtteordningen, og går gjerne i dialog med departementet for å finne en innretning som møter organisasjonenes behov, og som vi kan forvalte på en forsvarlig måte. LNU har lang erfaring med å være en trygg forvalter av offentlige midler, og henviser i så henseende til Rambølls evaluering av LNUs forvaltning av Frifond.

LNU deler departementets syn angående opprettelsen av et fond. LNU mener at det ikke er hensiktsmessig å bygge opp en ny administrativ instans, og at det er bedre å mål-

rette ordningen til en gitt organisasjonsgruppe. I og med at dette er avgrensede midler, mener LNU at det riktig å avgrense det til barne- og ungdomsorganisasjoner, og så får man eventuelt komme tilbake til spørsmålet om det vil være formålstjenelig å åpne ordningen opp for andre organisasjoner som jobber opp mot barn og unge senere. LNU mener at å gi disse midlene til barn og unge er en innretning som vil ha bred tilslutning i samfunnet, og å gi disse pengene til denne gruppen gir en fin symbol-effekt.

[..]

Det organisasjonene melder om at de har behov for, og som ikke finnes i dag, er muligheten til å søke på midler knyttet til drift og utvikling. Organisasjonene har behov for å styrke sin kapasitet til å oppfylle sitt formål, og å drive en god organisasjon. Eksempler på tiltak det er behov for, men ikke finnes støtteordninger for i dag, er ledertrening eller utviklingsutvikling eller enkle ting som å lage eller revidere og forbedre rutiner i sentralleddet. Mangelen på midler som organisasjonene kan bruke til å styrke sentralleddene, truer organisasjonenes eksistens på sikt. Dersom de ikke har mulighet til å ta vare på medlemsveksten og heve kompetansen i organisasjonene, vil de ikke være i stand til å ta vare på nye medlemmer og gi dem et godt tilbud, opplæring og møteplasser.

LNU utga i 2009 rapporten «Sårbar frivillighet». Denne pekte på to hovedtendenser for frivilligheten, nemlig at det er en manglende samordning og økende byråkratisering av frivilligheten, det andre er at barne- og ungdomsorganisasjonene får en uforholdsmessig stor andel av regningen for frivillighetspolitiske satsinger. Sentralleddene er de som står svakest, fordi den nasjonale grunnstøtten ikke har holdt tritt med den store veksten organisasjonene har hatt i antall medlemmer og lokallag. Det går ut over muligheten til å ta vare på veksten og sørge for at vi har gode organisasjoner som kan drive med opplæring av tillitsvalgte og aktiviteter som bidrar til å oppfylle organisasjonenes mål. Derfor er det svært viktig at den nye ordningen ikke blir en byråkratisk ordning det blir vanskelig å søke på, med vanskelige rapporteringskrav. Organisasjonene har allerede i dag svært mange rapporterings- og dokumentasjonskrav til det offentlige, og enda flere prosjektstøtteordninger øker denne byrden. Kulturdepartementet har utarbeidet en veileder for forenkling av statlige tilskuddsordninger for barne- og ungdomsorganisasjoner, utgitt i

april 2014. LNU ber om at regjeringen i utarbeidelsen av støtteordningen tar i bruk veilederen og dens anbefalinger.»

Unge funksjonshemmede uttaler:

«Unge funksjonshemmede er positiv til at såkalla herrelaus arv skal tilfalle frivillige organisasjonar, og til at barn og unge med funksjonsnedsettingar skal bli særleg prioritert. Vi deler vurderinga til departementet om at opprettinga av eit fond vil «legge beslag på allerede beskjedne arvebeløp i stedet for å komme frivillige organisasjoner til gode».

Unge funksjonshemmede støttar derfor forslaget om at midla blir retta mot barne- og ungdomsverksemd, herunder barn og unge med nedsett funksjonsevne. Unge funksjonshemmede støttar vidare forslaget om at midla frå herrelaus arv blir kanalisert gjennom LNU-Noregs barne- og ungdomsorganisasjonar, som allereie har eit forvaltingsfagleg miljø i sekretariatet, ei trygg og ubyråkratisk forvaltning og god kontakt med målgruppene.»

Norsk forbund for Utviklingshemmede er skeptisk til at verdiane skal kanalisert gjennom Landsrådet for Norges barne- og ungdomsorganisasjoner:

«Likevel vil vi uttrykke bekymring over departementets forslag om at herreløs arv skal kanaliseres gjennom Landsrådet for Norges barne- og ungdomsorganisasjoner.

Dette fordi ikke alle frivillige organisasjonen som arbeider for barn og unge med nedsett funksjonsevne er store nok til også ha en egen barne- og ungdomsorganisasjon, men likevel driver et utstrakt arbeid rettet mot barn og ungdom innad i organisasjonen. Dersom det er et krav at man må være medlem i LNU kan dette føre til at organisasjoner som er innenfor formålet, likevel faller utenfor tilde-ling av arv. Videre er det krav om medlemskontingent for å være medlem i LNU. Dette kan også føre til at små organisasjoner med begrenset økonomi, ikke ser seg i stand til å bli medlem. Vi antar imidlertid at det ikke har vært meningen å frata disse organisasjonene arverett. En mulig løsning kan være at det ikke er et krav at man er medlem hos LNU, men at alle organisasjoner som driver arbeid rettet mot barn og ungdom blir registrert hos LNU. Man bør da fylle kravene til antall medlemmer i LNUs vedtekter.»

Følgjande instansar meiner at fleire frivillige organisasjonar bør kunne ha rett til å bli tildelt verdiane, til dømes basert på ei registrering i Frivillighetsregisteret over nokre år, og at det bør bli bygd opp eit fond av verdiane i staden for ei direkte utdeling: *Foreningen for hjertesyke barn, Frivillighet Norge, Funksjonshemmedes Fellesorganisasjon, Kirkens bymisjon, Korpsnett Norge, Kreftforeningen, Landsforeningen for hjerte- og lungesyke, Norges Bygdeungdomslag, Redd Barna, SOS barnebyer Norge og Stine Sofies Stiftelse.*

Frivillighet Norge uttaler mellom anna:

«Frivillighet Norge er ikke enig i Justisdepartementets forslag. Den eierløse arven representerer en unik sjanse for regjeringen til å bygge opp en ny bærekraftig etisk forsvarlig inntektskilde for frivilligheten, som på sikt vil styrke hele frivillig sektor, og dermed komme hele samfunnet til gode. De årlige beløpene, store eller små, som tilføres arvefondet vil legge sten på sten til man får et betydelig fond. Det har tatt 85 år å bygge opp Arvsfonden i Sverige til det nivået fondet har i dag. Vi må ha tilsvarende perspektiver i Norge. Et norsk Arvefond for frivilligheten vil være et viktig bidrag til å sikre rom for sivilsamfunnet og den nordiske frivillighetsmodellen i framtidens Norge. Frivillighet Norge skisserer i kap. 5 hvordan et fond bør etableres og styres for at det skal bli enklest mulig for organisasjonene å motta støtte og for at administrasjonskostnadene knyttet til fondet skal holdes lavest mulig.»

Funksjonshemmedes Fellesorganisasjon uttaler:

«FFO viser til Frivillighet Norges høringssvar. Dette viser til en stor oppslutning fra frivillige organisasjoners side om å velge en løsning der det bygges opp et arvefond over tid. Frivilligheten er tjent med langsiktige løsninger. Selv om det med dette vil gå mange år før fondet kan gi avkastning vil et uendelighetsperspektiv være å foretrekke.

FFO vil også vise til Frivillighet Norges punkt om at staten må skyte inn tilleggsmidler i fondet de første årene for at utdelingene skal komme raskere i gang. Dette kan imøtekomme ønskene om både langsiktighet og snarlige utbetalinger.

Når det gjelder avklaring rundt organisering og formål er det mange hensyn å ta, og FFO har ikke vurdert detaljer i dette. Vi vil

først og fremst uttrykke vårt hovedsynspunkt om en langsiktig løsning ved å etablere et arvefond slik Sverige har positive erfaringer med.»

I høyringsnotat gjorde departementet mellom anna framlegg om at verdiane frå herrelaus arv skulle gå til nyskapande frivillig verksemd blant barn og unge. Følgjande organisasjonar er kritiske til eit krav om at formålet skal vere nyskapande:

BUR – De frie evangeliske forsamlingers barne- og ungdomsråd, Frelsesarmeen, Frikirken Barn og Unge (FriBU), Hyperion – Norsk forbund for fantastiske fritidsinteresser, Kreftforeningen, Landsforeningen for hjerte- og lungesyke, LNU – Norges barne- og ungdomsorganisasjoner, Misjonsforbundet UNG, Norges Bygdeungdomslag, Norges Røde Kors, Norsk Fosterhjemsforening, Ny Generasjon, Redd Barna, Stine Sofies Stiftelse, Ung kirkesang, Unge funksjonshemmede og UNOF de unges orkesterforbund.

Landsrådet for Norges barne- og ungdomsorganisasjoner uttaler dette om å setje krav til at tiltaket skal vere nyskapande:

«Departementet skriver at ordningen skal gå til nyskapende frivillig virksomhet, til fordel for barn og unge, uten at det er nærmere definert hva nyskapende virksomhet er. Nyskapende kan defineres på to måter, slik vi ser det. Den ene måten er objektiv nyskapende- altså en frivillig virksomhet som ingen andre har gjort tidligere, noe som er nytt og uprøvd. Det er en vanskelig definisjon å håndtere for organisasjonene, fordi det vil umuliggjøre prosjekter eller tiltak som går over to eller flere år, noe som er ganske vanlig i organisasjoner for at man skal kunne se effekt av tiltak man iverksetter. Ett år er svært kort tid. En annen innvending er at det kan føre til søknader hvor kreativiteten legges i å designe en søknad som fremstiller tiltaket som noe som aldri har vært gjort før. Det vil gjøre ordningen ineffektiv, om målet er å støtte opp om tiltak som gir effekt. En annen måte å definere nyskapende på, er om det er nyskapende for den aktuelle organisasjonen. Det vil derimot være vanskelig å forvalte etter en slik definisjon, fordi det fordrer at man kjenner aktiviteten og historikken i aktiviteter til alle som kan søke på ordningen, noe som ikke er realistisk. Vi ber derfor departementet om å komme tilbake med en entydig definisjon på begrepet nyskapende dersom dette fortsatt skal være et kriterium.»

Oslo byfogdembete har merknadar til dei meir rettslege sidene av framlegget. *Oslo byfogdembete* uttaler:

«Svakheten ved dagens ordning er at staten er en passiv arving. Vi forstår Justis- og beredskapsdepartementets forslag slik at ingen skal ha status som arving i disse boene, hvilket er noe spesielt.

Det er vanskelig å se at Kommunal- og moderniseringsdepartementet etter denne endringen vil få en mer aktiv rolle. Domstolen kan ikke ivareta arvingenes rolle. Det reiser da spørsmål om hvem som skal overta arvingens oppgaver med hensyn til gjennomgang av utlodningen og vurdering av bobestyrers salærforslag. Å passe på at skifteomkostningene og begravellesomkostningene blir dekket (lovforslaget § 47) er bare en liten del av oppgavene, og noe som domstolen uansett følger opp, jf. skifteloven § 21.»

4.5 Departementets vurderingar

Departementet foreslår å endre reglane i arvelova slik at staten sin rett til arv blir avvikla, og at arven i staden kan komme frivillig verksemd til gode, jf. framlegget til endringar i arvelova § 46. Framlegget er sendt på ei brei høyring, og ingen av høyringsinstansane går imot. Frivillige organisasjonar og frivillig innsats har spilt ei viktig rolle i oppbygginga av det norske samfunnet, og høyringa tyder på at den frivillige verksemda framleis har brei oppslutning i folket. Aktivitetar i frivillige organisasjonar er blant dei viktigaste fritidsaktivitetane for barn og unge. I heile landet er det mange foreldre og andre som gjer ein frivillig innsats for at barn og unge kan delta i eit bredt spekter av aktivitetar.

Departementet har vidare merka seg at fleirtalet av høyringsinstansane støttar at verdiane skal gå til organisasjonar for barn og unge. Samstundes er det også fleire høyringsinstansar som meiner at verdiane bør komme alle stabile, frivillige organisasjonar til gode. Også den svenske ordninga er avgrensa til verksemd til fordel for barn, unge og personar med nedsett funksjonsevne. Etter departementet sitt syn er det ikkje minst på bakgrunn av storleiken på dei verdiane som skal fordelast, gode grunnar for å avgrense ordninga. Departementet legg på bakgrunn av høyringa til grunn at det å tildele verdiane til verksemd til fordel for barn og unge, inkludert barn og unge med nedsett funksjonsevne, er eit samlande formål, og departementet gjer derfor framlegg om dette.

Departementet har merka seg at fleirtalet av høyringsinstansane støttar framlegget om ei forvaltning i regi av Landsrådet for barne- og ungdomsorganisasjonar (LNU), medan eit mindretal tar til orde for ei form for fondsforvaltning. For departementet er det eit mål å sikre ei best mogeleg forvaltning for dei verdiane det gjeld. Ein kan som eit anslag leggje til grunn at det er tale om omlag ti millionar kroner årleg. For departementet er det derfor vesentlege at ein finn fram til ei ordning som sikrar at det ikkje blir meir administrasjon og fleire kostnader enn det som er naudsynt. Ved å nytte LNU som erfaren fordelar av verdiar vil ein kunne sikre at verdiane kan gå mest mogeleg uavkorta til dei frivillige organisasjonane. Om ein i staden går inn for ein fondsmodell, vil ein både måtte opprette ei ordning for profesjonell finansforvaltning, med styre og revisjon m.m., og også ei ordning for fordeling av verdiane slik dei har etter den svenske ordninga. Ei slik ordning vil i stor grad auke dei administrative kostnadene. På denne bakgrunnen er departementet tvilande til om ein fondsmodell er til det beste for dei frivillige organisasjonane sidan kostnadane ved ordninga venteleg vil forsyne seg med mykje av dei verdiane som blir overførte. For departementet er det viktigaste at ein kjem fram til ei langsiktig ordning som vil gi ei ekstra inntekt for dei frivillige organisasjonane til fordel for barn og unge – inkludert barn og unge med nedsett funksjonsevne. Departementet gjer i § 46 første ledd andre punktum framlegg om ein heimel for å gi forskrift om ordninga for forvaltning og fordeling av verdiane.

Departementet gjorde i høyringsnotatet – etter svensk førebilete – framlegg om at formålet skulle bli retta mot nyskapande verksemd. Fleire av høyringsinstansane har hatt innvendingar mot kravet om at formålet skal vere nyskapande. Det er mellom anna blitt peikt på at det kan vere vanskeleg å ta stilling til kva som er nyskapande. Departementet er einig i dette og gjer ikkje framlegg om at tiltaket skal vere nyskapande.

Same kva slags ordning som gjeld for forvaltning og fordeling av formuen, trengst det administrative funksjonar knytt til oppfølginga av dødsbua. Lovframlegget går ut på at ein fører vidare den noverande ordninga, slik at desse oppgåvene blir utført av departementet trass i at staten ikkje lenger skal ha posisjon som arving. Dette er ei godt innarbeida og kostnadseffektiv løysing. Departementet gjer på denne bakgrunnen framlegg om at departementet skal treffe dei avgjerdene som ledd i dødsbuskiftet som høyrer under lotteigarane, jf. lovforslaget § 47 første punktum.

Der det ikkje er andre arvingar, er det ein føresetnad at tingretten sørgjer for å opne eit offentleg skifte, og at tingretten/bustyraren sørgjer for å kartleggje den avdøde sine aktiva og passiva, skattekrav medrekna, slik at buet kan takast opp til sluttutlotting. Nettoformuen som den avdøde etterlet seg, kan så bli overført til departementet. For tida er det Kommunal- og moderniseringsdepartementet som har det administrative ansvaret på dette området. Lovforslaget tar ikkje sikte på å gjere endringar i dette. Lovframlegget går vidare ut på at departementet, som etter gjeldande

rett, i særlege høve kan avgjere at formuen heilt eller delvis skal fordelast til andre som har stått den avdøde nær, jf. § 46 andre ledd første punktum i lovforslaget. Departementet tar her sikte på å føre vidare ein restriktiv praksis. Etter departementet sitt syn kan det etter ei lovendring der formuen skal gå til dei frivillige organisasjonane, vere mindre grunn til å dele ut formuen på dette stadiet av saka enn i dag.

Nærmare føresegner om ordninga kan bli gitt i forskrift, jf. lovforslaget § 46 andre ledd andre punktum.

5 Økonomiske og administrative konsekvensar

Ei *ny lov om forsvunne personar* (jf. punkt 3) vil ikkje ha nemnande økonomiske eller administrative konsekvensar.

I § 11 tredje ledd er det foreslått at hovudregelen om at saksøkjaren betaler sakskostnadene, blir snudd, sjå merknadane til føresegna. Sakskostnadene skal etter forslaget som hovudregel dekkast av staten, men med høve til dekning i den forsvunne sine midlar der retten bestemmer det. Dette inneber ikkje nemneverdige endringar frå korleis gjeldande rett er praktisert.

For forsikringsselskapa inneber lovforslaget § 20 at deira høve til å krevje attendeført utbetalt forsikringssum er noko endra til gunst for mottakaren, sjå nærare merknadane til § 20. Dette gjeld venteleg mindre enn ei sak per tiår.

Ein administrativ skilnad frå gjeldande lov er at det etter lovforslaget § 5 er fylkesmannen som peikar ut verje der fylkesmannen finn dette nødvendig. Etter gjeldande lov og utvalet sitt lovforslag ligg denne oppgåva til tingretten. Endringa inneber noko mindre arbeid for tingretten og nokre fleire saker for fylkesmannen. Fylkesmannen har allereie som oppgåve å oppnemne verjer etter verjemålslova, slik at saker om verjeoppnemning etter lova om forsvunne personar truleg vil vere lite merkbar. Venteleg vil det gjelde under ti saker per år.

Departementet legg til grunn at ein generell reduksjon av fristane for å krevje orskurd om at ein person skal reknast for å vere død, kan føre til ein mellombels auke av saker dei første åra etter at fristane er sette ned.

I punkt 4 i proposisjonen foreslår departementet å *avvikle arveretten for staten*. Staten er arving i

relativt få dødsbu per år. Summen av arv til staten varierer frå år til år, og det kan vere store skilnader frå eit år til eit anna. Dei siste seks åra er det inntektsført følgjande beløp på kontoen for arv til staten:

År	Beløp
2013	6 515 163
2012	23 604 561
2011	16 209 877
2010	2 627 693
2009	8 271 909
2008	2 784 167

Tala frå tidligare år gir grunn til å tru at forslaget vil medføre om lag ti millionar kroner i snitt per år i tapte inntekter for staten, og at eit tilsvarende beløp vil auke inntektene for frivillige organisasjonar. Ein tar sikte på ei ordning der rekneskapsførte inntekter frå «herrelaus» arv i år t, i år t+1 skal leggjast inn i statsbudsjettet for år t+2. Om ein fråverande arving melder eit krav på arv innan fristen for forelding av kravet, vil dette bli trekt frå ved den neste fordelinga.

Ved å kanalisere verdiane gjennom eit eksisterande administrativt apparat vil ein halde kostnadene til administrasjon låge. Landsrådet for Norges barne- og ungdomsorganisasjoner har godt opparbeidd kompetanse i å fordele verdiar til ulike formål.

Lova vil ikkje bli sett i kraft før det er dekning i budsjettet for det.

6 Merknader til dei enkelte paragrafane

6.1 Forslag til lov om forsvunne personar

Til § 1

Paragrafen regulerer det saklege verkeområdet til lova og svarer til utvalgsforslaget § 1. Paragrafen er ny. Den er foreslått av pedagogiske omsyn og har ikkje i seg sjølv rettsleg verknad. Det er ikkje tatt sikte på å endre gjeldande rett.

Lova gjeld frå ein person forsvinn og fram til det er tatt stilling til den forsvunne sin status ved at han eller ho blir rekna for å vere død. Lova gir også reglar om forvaltning av formuen til den forsvunne personen. I tillegg gir lova reglar om attendeføring av formue og utbetalingar dersom personen likevel viser seg å vere i live.

Reglane i noverande lov om forsvunne personer mv. kapittel seks om fråværande arvingar er ikkje vidareført i lova her, sjå punkt 3.7. Departementet foreslår å plassere desse reglane i arvelova som nytt kapittel XIII A.

Til § 2

Paragrafen svarer med nokre endringar til utvalgsforslaget § 2 og § 10 om jurisdiksjon og lovval. Den byggjer delvis på gjeldande § 6. Første og andre ledd inneheld reglar om når norske domstolar er kompetente til å handsame ei sak om forsvunne personar. Tredje ledd regulerar spørsmålet om lovval. Sjå punkt 3.6 om vurderingane av desse spørsmåla.

Hovudregelen om jurisdiksjon følgjer av *første ledd*. Norske styresmakter har kompetanse til å handsame ei sak om ein forsvunnen person om personen hadde vanleg bustad i Noreg da han eller ho forsvann.

Kor ein person har sin vanlege bustad, må ein avgjere etter ei konkret og samla vurdering av ulike omstende. Omgrepet svarer til det internasjonalt kjente omgrepet «habitual residence». Det avgjerande er kor personen faktisk bur «til vanleg». I tillegg må ein stille eit visst krav til lengda på opphaldet. Ikkje eit kvart mellombels opphald i eit land fører til at personen har fått vanleg bustad

der. Eit studieopphald eller eit opphald på grunn av arbeid på inntil eit år vil til dømes neppe vere nok til å seie at personen har vanleg bustad i det aktuelle landet. Eit mellombels opphald i eit anna land fører heller ikkje til at ein ikkje lenger kan reknast for å ha vanleg bustad der ein først budde. Som eit utgangspunkt vil den vanlege bustaden vere der personen etter ei samla vurdering har sentrum for livsinteressene sine. For at ein person skal reknast for å ha sin vanlege bustad i Noreg, må det ligge føre ein stabil tilknytning til landet.

At den forsvunne personen berre hadde opphald i Noreg, vil etter ordlyden ikkje vere tilstrekkeleg til å reise sak om dødsorskurd her. Men om den forsvunne hadde sin siste opphaldsstad i Noreg, vil domstolane truleg likevel fortsatt gå ut frå at han eller ho også hadde sin siste vanlege bustad her, med mindre retten veit positivt at han eller ho hadde vanleg bustad i eit anna land.

Andre ledd første punktum svarer til utvalgsforslaget § 10 andre ledd og gjeldande lov § 6 andre ledd første punktum. Omgrepet «vanleg bustad» er tatt inn som ein konsekvens av departementet sitt forslag til første ledd. Føresegna gjeld saker både etter § 8 og § 9, sjå punkt 3.6.7 om dette.

Føresegna skal forstås med den presiseringa at ikkje ein kvar formue er tilstrekkeleg til at det kan reisas sak i Noreg. Det er eit krav at den forsvunne har ein slik formue at det er naturleg å la saka gå for norske domstolar. Fast eigedom eller bankinnskott av ein viss størrelse vil vere tilstrekkeleg, mens ikkje-realregistrerbart lausøyre eller mindre pengebeløp ofte ikkje vil vere det. Omsynet til å kunne kome fram til praktikable løysingar og moglegheit til å sikre den forsvunne sin formue i Noreg jamvel om han ikkje var bosett her, vil vege tungt. I eit grensetilfelle vil ein kunne hente rettleiing i andre ledd andre punktum, der ein skal gjere ei vurdering av om saka har ei slik tilknytning til Noreg at det er naturleg å handsame ho her, eller om det er meir hensiktsmessig at ho blir handsama i ein annan stat.

Som det går fram av merknaden til § 4, er det ikkje ei plikt til å melde ein person forsvunnen etter § 4 hvis han eller ho ikkje har vanleg bustad i Noreg. Om ei sak skal reisas her etter alterna-

tivet om formue i riket, må det likevel vere ein føresetnad at tingretten òg får melding om forsvinninga, slik at reglane i lova kapittel 2 kan takast i bruk.

Andre ledd *andre punktum* svarer med nokre endringar til utvalgsforslaget § 10 tredje ledd første punktum og er ny i forhold til gjeldande lov. Også denne føresegna gjeld saker både etter § 8 og § 9, sjå punkt 3.6.7.

Om saka er knytt til Noreg på ein slik måte at det er rimeleg at saka blir handsama her, må vurderast konkret. Føremålet med føresegna er særleg å unngå tilfelle der det blir umogeleg å avklare rettsstillinga for ein forsvunnen person på grunn av skilnader i norsk og utanlandsk rett. Som eksempel nemner utvalet i NOU 2007: 16 på side 280 eit tilfelle der norske domstolar ikkje ville kunne handsame saka fordi den forsvunne personen ikkje var busett her i landet, medan styresmaktene i staten der han eller ho bur, ikkje vil kunne handsame saka fordi personen er norsk statsborgar. Eit anna døme kan vere at ein utanlandsk person forsvinn i utlandet og har familie som bur i Noreg. Departementet viser til NOU 2007: 16 side 175 der utvalet uttaler:

«Utvalget kjenner til at det har oppstått spørsmål om dette i praksis. Det kan være tale om mennesker som flytter til Norge, mens deres ektefelle, barn, foreldre mv. blir værende igjen i hjemlandet. Hvis noen av disse menneskene forsvinner i hjemlandet, kan det tenkes at landet ikke har utviklet en rettslig regulering av hvordan forsvinningen skal håndteres, eller at det ikke er andre pårørende eller berørte i landet som kan eller vil føre en sak om forsvinningen. Dette kan ha stor betydning for den som har flyttet til Norge, for eksempel slik at vedkommende ikke kan gifte seg på nytt med mindre ektefellen bekreftes å være død. Utvalget mener at det i visse slike tilfeller kan være grunn til å tillate at sak om forsvinningen reises i Norge.»

Dei norske domstolane bør ikkje avgjere ei sak etter § 2 andre ledd andre punktum i tilfelle der styresmaktene i ein annan stat har betre føresetnader for å opplyse saka og treffe ei riktig avgjerd. Departementet sluttar seg til utsegnen frå Skiftelovutvalet om at det er «først når det viser seg at sak ikkje vil bli reist i et annet land at sak kan tas til behandling her», jf. NOU 2007: 16 side 280.

Tredje ledd inneheld ein regel om lovval. Gjeldande lov har ikkje ei slik føresegn. Tredje ledd slår fast at saker om forsvunne personar som høy-

rer under norsk avgjerdsrett, skal avgjerast etter norsk rett. Dette gjeld ikkje berre der den forsvunne har vanleg bustad i riket (jf. første ledd), men også der saka skal handsamast i Noreg fordi personen har formue her eller har ei slik tilknytning til riket at det er rimeleg at saka blir reist her (jf. andre ledd). Regelen om lovval gjeld også før sak er reist, til dømes i tilknytning til meldinga om forsvinninga eller forvaltning av formuen til den forsvunne personen.

Til § 3

Paragrafen inneheld reglar om internrettsleg verneting. Sjå punkt 3.6 for meir generelle vurderingar.

Første ledd inneheld hovudregelen om verneting. Ei sak om at ein person skal reknast for å vere død, skal reisas for tingretten der den forsvunne hadde sitt allmenne verneting, jf. lov 17. juni 2005 nr. 90 om mekling og rettergang i sivile tvister § 4-4. Føresegna svarer til utvalgsforslaget § 10 første ledd andre punktum og gjeldande lov § 6 første ledd andre punktum.

Andre ledd inneheld reglar om verneting i dei sakene som blir handsama i Noreg etter § 2 andre ledd første punktum (formue i landet). Føresegna er ny samanlikna med gjeldande lov og utvalgsforslaget. Dei sakene som blir handsama i Noreg etter § 2 andre ledd første punktum, skal reisas i Oslo rettskrins. Om formuen heilt eller delvis består av fast eigedom, skal saka likevel reisas i den rettskrinsen der eigedomen ligg. Om det skulle vere eit tilfelle der den faste eigedomen ligg i fleire rettskrinsar, eller om formuen består av fleire faste eigedomar som ligg i ulike rettskrinsar, kan saka reisas i ein av dei etter prinsippet som ligg til grunn for tvistelova § 4-5 første ledd. Dette er truleg ikkje særleg praktisk.

Tredje ledd inneheld reglar om verneting i dei sakene som blir handsama i Noreg etter § 2 andre ledd andre punktum. Føresegna er ny samanlikna med gjeldande lov og svarer til utvalgsforslaget § 10 tredje ledd andre punktum. Desse sakene skal etter tredje ledd reisas i Oslo rettskrins.

Til § 4

Denne paragrafen svarer med nokre endringar til Skiftelovutvalet sitt lovforslag § 3. Den byggjer vidare på gjeldande lov § 2 første ledd. Paragrafen inneheld reglar om kven som har plikt til å melde frå om ei forsvinning, og kven som skal ha meldinga.

Første punktum vidarefører ordninga med at tingretten skal ta imot meldingar om forsvinning.

Meldeplikta gjeld berre når den forsvunne personen hadde vanleg bustad i Noreg, sjå merknaden til § 2 første ledd. Om personen berre var i landet for ei stund, er det inga plikt til å melde frå til norske styresmakter. I det motsette tilfellet, der den forsvunne personen var busett her, men ved forsvinninga hadde opphald i eit anna land, gjeld det på den andre sida ei plikt til å melde frå om forsvinninga.

Plikta til å melde frå om forsvinninga er etter ordlyden lagt til ein noko større krins enn i gjeldande lov. Plikta ligg etter ordlyden til ektemaken, sambuaren, slektningane og offentleg myndigheit. Omgrepet «sambuar» er nytt i lova og skal bli forstått på same vis som etter arvelova § 28 a. Omgrepet «slektningar» omfattar dei personane som er nemnde i arvelova §§ 1 til 3. Fjernare slektningar har rett, men ikkje plikt, til å melde frå om forsvinninga, jf. andre punktum. Omgrepet «offentleg myndigheit» omfattar ei rekkje offentlege instansar. Departementet legg til grunn at det som oftast vil vere politiet, kommunen ved sine helsemessige eller sosiale verksemdar og NAV som har informasjon som gir grunnlag for å melde frå om ei forsvinning.

Den meldepliktige bør melde frå om forsvinninga så snart det er grunn til det. Det avhenger av forholda i den konkrete saka om fråveret har vart så lenge eller er av ein slik karakter at det er naturleg å rekne personen som forsvunnen, jf. også omtalen av gjeldande § 2 i Ot.prp. nr. 23 (1960–61) side 14 og side 20.

Tingretten har plikt til å handsame slike meldingar på ein forsvarende måte og treffe dei avgjerder som følgjer av lova, sjå særleg lovframlegget § 5 første ledd. Jamvel om det ikkje kjem fram av lovframlegget, må tingretten likevel kunne sjå bort frå meldingar som verkar sjikanøse eller som er eit misbruk av føresegna, jf. også NOU 2007: 16 side 277.

Jamvel om det er oppstilt ei plikt til å melde frå om ei forsvinning, er det etter gjeldande rett lagt til grunn at brot på plikta ikkje fører med seg straffansvar. Skiftelovutvalet foreslår heller ikkje å innføre reglar om straffansvar, jf. NOU 2007: 16 side 176. Departementet sluttar seg til denne vurderinga og legg til grunn at lovframlegget skal bli forstått på den same måten.

I *andre punktum* er det foreslått at også andre som kjenner til forsvinninga, kan melde frå om forsvinninga. Ein nabo, ven eller kollega kan til dømes vere i ein slik posisjon. Desse kan melde frå om forsvinninga etter lovframlegget slik at meldinga får dei same verknadene som ei melding etter første punktum. Dette er truleg løysinga

også etter gjeldande lov, jamvel om det ikkje er sagt direkte i lova, sjå NOU 2007: 16 side 277.

Til § 5

Denne paragrafen svarer med enkelte endringar til § 4 i lovforslaget frå Skiftelovutvalet. Den bygger med nokre endringar på gjeldande § 2 andre ledd.

Paragrafen inneheld reglar om oppnemning av verje. Føremålet er å etablere ei forsvarleg ordning for å ivareta den forsvunne sine interesser.

Etter *første ledd* skal tingretten melde frå til fylkesmannen om forsvinninga. Fylkesmannen skal ha meldinga i eigenskap av å vere lokal verjemålsmyndigheit. Det er normalt fylkesmannen i det fylket den forsvunne personen var busett, som skal ha meldinga. Det er dei alminnelege reglane i vergemålsloven som gjeld med omsyn til kven som er rett fylkesmann, jf. fjerde ledd. I tilfelle der tingretten straks treff avgjerd om at personen skal reknast for å vere død etter § 8, skal fylkesmannen ikkje ha melding. I eit slikt tilfelle skal dødsbuet i staden bli skifta.

Etter *andre ledd første punktum* skal fylkesmannen peike ut ei verje om fylkesmannen finn det naudsynt med verje for å sikre interessene til den forsvunne. Det vil vere opp til fylkesmannen å vurdere nytten av å peike ut ei verje i den konkrete saka. Det følgjer av *andre punktum* at om personen hadde sambuar eller ektemake eller ein fullmektig, bør fylkesmannen treffe vedtak om at ektemaken, sambuaren eller fullmektigen skal vareta den forsvunne sine interesser om personen er eigna til dette. Eit døme på at personen ikkje er eigna, er om det er mistanke om at den forsvunne har blitt offer for ei kriminell handling, og partnaren ikkje er utanfor mistanke. Eit meir daglegdags døme er om den forsvunne hadde særkullsbarn, og partnaren og barna difor har ulike interesser i forvaltninga. Fylkesmannen kan også fastsetje at ektemaken eller sambuaren og ein fullmektig kan ivareta interessene saman.

Det følgjer av *tredje ledd første punktum* at fylkesmannen skal fastsetje eventuell godtgjering til verja. Om det er ektemaken, sambuaren, foreldra eller barna til den forsvunne personen som er verje, vil det normalt ikkje vere grunn til å fastsetje godtgjering for oppdraget som verje, jf. vergemålsloven § 30 første ledd andre punktum. Når det gjeld storleiken på godtgjeringa, er det naturleg å følgje reglane om godtgjering for verjer etter vergemålsloven § 30, jf. § 5 fjerde ledd i lovforslaget. Det følgjer av *andre punktum* at godtgjeringa m.m. skal dekkjast av den forsvunne sine eige-

delar. Om det ikkje er tilstrekkelege verdiar til å dekkje godtgjeringa til verja, bør verjemålet bli avvikla og ein bør overlata forvaltninga av dei restarande verdiane til dei næraste pårørande eller arvingane.

Lov 26. mars 2010 nr. 9 om vergemål gjeld tilsvarende så langt den passar, jf. *fjerde ledd*. Det er i denne samanhengen særleg reglane om utpeiking av verje, utforming av mandat, godtgjeringsoppfølging, tilsyn og rettleiing som er aktuelle å ta i bruk så langt dei passar.

Til § 6

Paragrafen svarer med nokre endringar til § 5 i Skiftelovutvalet sitt lovforslag og § 3 i gjeldande lov. Føresegna har reglar om korleis eignedelane etter den forsvunne personen skal bli forvalta.

Det følgjer av *første ledd* at eignedelane til den forsvunne personen skal forvaltast likeins med eignedelane til personar under verjemål. Dei nærare reglane for forvaltninga følgjer av lov 26. mars 2010 nr. 9 om vergemål, sjå særleg kapittel 6 og 7 i lova med forskrifter. Nokre av reglane vil ikkje vere aktuelle som følgje av at personen er forsvunnen, sjå til dømes vergemålsloven § 48 andre ledd om samtykke. Reglane for forvaltninga er eit stykke på veg forskjellige etter kven som er peika ut som verje. Når ektemaken eller sambuaren er verje, gjeld reglane i vergemålsloven § 44, jf. vergemålsforskrifta § 23.

Når andre er peika ut som verje, gjeld vergemålsloven kapittel 7 så langt den passar. Er ein person forsvunnen, vil det normalt ikkje vere grunn til at verja skal forvalte finansielle egedeler som kan gjerast om til kontante middel etter vergemålsloven § 50, jf. også heimelen i § 49 første ledd tredje punktum til å ta heile den finansielle formuen til forvaltning.

I *andre ledd* er det foreslått ein regel som gir verja plikt til å rådføre seg med arvingane i samband med viktige avgjerder. Ein kan ikkje vite sikkert om den forsvunne personen er i live eller er død. Ein orskurd om at personen skal reknast som død, inneber likevel at ein held det for mest sannsynleg at personen er død. Dette gjer det naturleg at verja i desse sakene tar arvingane med på råd i «viktige avgjerder». Føresegna nemner sal av fast eigeendom og større utbetalingar, men er ikkje avgrensede til dette. Verja må her gjere ei konkret vurdering av om disposisjonen er av ein slik art at arvingane normalt vil kunne ha meiningar.

Om arvingane er usamde og gir ulike råd, vil det vere opp til verja å treffe den avgjerda om forvaltninga som han eller ho meiner gir best forval-

ting av formuen. Verja bør ved tvil samrå seg med fylkesmannen i saka, jf. vergemålsloven § 47 andre ledd.

Plikta til å ta arvingane med på råd gjeld berre der det let seg gjere. Om ein arving er fråverande, ikkje svarer når verja tar kontakt, eller om saka hastar, vil det ikkje alltid vere mogeleg for verja å rådføre seg med arvingen.

Til § 7

Føresegna svarer med enkelte endringar til lovforslaget til Skiftelovutvalet § 6 og er ny i forhold til gjeldande lov. Paragrafen opnar i enkelte høve for ei avgrensa utdeling frå den forsvunne sine egedelar når den forsvunne ikkje straks kan erklærast død, sjå nærare punkt 3.4.

Det vil vere opp til fylkesmannen å treffe avgjerd om ei avgrensa utdeling. Ei utdeling no vil redusere framtidig arv og vil også kunne påverke den endelege fordelinga av eignedelane etter den forsvunne. Departementet legg til grunn at det særleg vil vere aktuelt med ei slik avgrensa utdeling kort tid etter forsvinninga når dei etterlatne ikkje har hatt tilstrekkeleg med tid til å tilpasse seg ein ny situasjon. Normalordninga etter § 6 er at midla skal forvaltast samla fram til dei eventuelt blir delte ut som arv etter reglane i kapittel 4 i lova.

Etter framlegget kan utdeling for det første skje der underhaldsplikta overfor ektemaken etter ekteskapsloven § 38 blir forsømt som følgje av forsvinninga. Det same gjeld når fostringsplikta overfor barn etter barnelova kapittel 8 blir forsømt.

Det følgjer av framlegget at utdeling også kan skje der «ei slik utbetaling trengst av andre grunnar». Dette alternativet er meint å skulle omfatte til dømes faktisk underhald i tilfelle der det ikkje er lovfesta underhaldsplikt. Dette kan særleg vere aktuelt for sambuarar der den forsvunne hadde forsørgja sambuaren fram til forsvinninga. Eit anna døme kan vere der den forsvunne deler bankkonto med ein annan, men der det berre er den forsvunne som har rett til å disponere over kontoen. Framlegget frå departementet er meint å omfatte nokre fleire tilfelle enn framlegget frå utvalet som kravde at utdelinga skulle vere «strengt nødvendig».

Fylkesmannen bør i samband med avgjerda ta stilling til om utdelinga skal skje som eit eingongsbeløp eller som laupande utdelingar.

Til § 8

§ 8 byggjer på lovforslaget i utgreiinga § 7 og gjeldande lov § 1.

Paragrafen har reglar om når det utan vidare og straks kan treffast avgjerd om at ein person skal reknast for å vere død, jamvel om personen er forsvunnen og det difor ikkje ligg føre ein dødsattest. Sjå punkt 3.3 om vurderingane som ligg til grunn for føreseigna.

Det følgjer av *første ledd* at det er tingretten som skal ta stilling til om ein straks kan treffe avgjerd om at den forsvunne personen skal reknast for å vere død. Ordlyden stengjer ikkje for at oppgåva kan leggjast til andre sideordna organ der ein har delt myndigheit i første instans, jf. ordninga i Oslo. Dette svarer til gjeldande rett.

Vilkåret for å treffe ei slik avgjerd straks er at personen er forsvunnen under slike omstende at det er «ikkje er grunn til å tvile på» at han er død. Det er ikkje tatt sikte på nokon realitetsendring samanlikna med gjeldande lov.

Formuleringa skal ikkje bli forstått som eit krav om absolutt sikkerheit. Eit slikt krav ville sjeldan vere mogeleg å oppfylle i og med at føresetnaden for at lova skal gjelde, er at personen ikkje kan finnast i live eller død, jf. NOU 2007: 16 side 176. Det sentrale ved retten si vurdering vil vere under kva for omstende den forsvunne har blitt borte. Oppgåva for retten blir difor å gå gjennom bevis for å klargjere desse omstenda. Ei totalvurdering av alle forholda i saka vil avgjere om ein er sikker nok. Det kan ikkje stillast krav om at den forsvunne må vere utsatt for ei ulukke eller liknande omstende, sjå til dømes Gulating lagmannsrett LG-2012-196192.

Retten bør etter departementet sitt syn forkaste eit krav etter § 8 om det etter ei samla vurdering av bevisa i saka ligg føre fornuftig og rimeleg tvil om den forsvunne personen er død. På den andre sida vil ikkje ein reint teoretisk tvil vere til hinder for å ta kravet til følgje.

Andre ledd er nytt og gir reglar om framgangsmåten ved framsetjing av krav om at retten treff avgjerd om at personen skal reknast som død. Andre ledd *første punktum* gjer greie for den personkrinsen som kan be om ei slik avgjerd. Det følgjer av andre ledd *andre punktum* at kravet må vere skriftleg. Dette er etter det departementet forstår, i samsvar med gjeldande praksis. Ei avgjerd om at ein person skal reknast som død, får store konsekvensar. Regelen om at kravet skal vere skriftleg, kan bidra til at retten får tilstrekkelege og etterrettelege opplysingar om saka. Ordninga er meint å vere enkel, og det er difor ikkje gjort framlegg om andre krav til framgangsmåten. Det er likevel ein fordel om kravet inneheld opplysingar til dømes om kva saka gjeld, omstenda rundt forsvinninga og kven som ber om avgjerda.

Dokumentasjon frå politiet vil ofte vere lagt ved som bevis.

Det følgjer av *tredje ledd* at retten treff avgjerda ved orskurd, jf. tvisteloven § 19-1 andre ledd bokstav e. Det er også tatt inn ei tilvising til at føresegnene i tvisteloven gjeld så langt dei høver for retten si handsaming av saka. Mange av føresegnene i tvisteloven vil ikkje passe i og med at føresegnene gjeld tvistar mellom to partar. Nokre av føresegnene bør derimot gjelde heilt eller delvis, slik som mellom anna dei generelle føresegnene i kapittel 11 og føresegnene i del V om bevis.

Dødsdagen skal fastsetjast etter reglane i § 13.

Det gjeld ingen frist for å fremje eit krav etter § 8.

Til § 9

Paragrafen byggjer på §§ 8 og 12 i lovforslaget frå Skiftelovutvalet og på gjeldande lov § 4 og § 8 andre ledd.

Paragrafen inneheld mellom anna reglar om når ein kan reise sak om at ein person skal reknast for å vere død, i andre tilfelle enn dei som er omfatta av § 8. Er det ikkje grunn til å tvile på at personen er død, kan ein reise sak etter § 8. Er det større uvisse, gjeld reglane i § 9. Sjå punkt 3.3 om vurderingane som ligg til grunn for føreseigna.

Første ledd er nytt i forhold til gjeldande lov. Etter første ledd kan ei sak om orskurd etter § 8 reisast eitt år etter at ein sist visste at den forsvunne var i live. Utgangspunktet er det tidspunktet ein sikkert kan seie at den forsvunne var i live.

Vilkåret er vidare at personen forsvann under slike omstende at det «er høgst sannsynleg» at personen er død. Formuleringa erstattar «overveiende sannsynlig» i gjeldande lov utan at det er tatt sikte på realitetsendringar.

Det følgjer av *andre ledd* at ein kan reise sak «straks» dersom den forsvunne er død ved «ein naturkatastrofe, ei annan stor ulukke, stridshandling eller ei anna ytre hending som skapte stor livsfare», og der det av den grunn er «høgst sannsynleg» at personen er død. Kravet til sannsyn er det same som etter første ledd.

Tredje ledd svarer til gjeldande § 4 første punktum, men med kortare ventetid før ein kan reise sak. For forsvinningar som ikkje fell inn under første og andre ledd, er det foreslått at ventetida skal vere fem år. Alternativet gjeld der ein ikkje er kjend med at personen er forsvunnen under slike omstende at det i høg grad er sannsynleg at personen er død, med der personen likevel har vore borte i minst fem år utan at han eller ho har blitt funne i live eller som død.

Ei avgjerd i sak etter § 8 skal etter departementet sitt lovforslag treffast ved orskurd, jf. *fjerde ledd*. Dei alminnelege reglane i tvisteloven gjeld så langt dei høver, sjå merknaden til § 8 tredje ledd. Dødsdagen skal fastsetjast etter reglane i § 13.

Til § 10

Føresegna svarer med enkelte språklege endringar til lovforslaget frå Skiftelovutvalet § 9. Føresegna erstattar gjeldande § 5 og § 7 første ledd første punktum. Bakgrunnen for forslaget er omtalt i punkt 3.3.

Det følgjer av *første punktum* at sak om dødsorskurd etter § 9 skal reisast ved at eit «krav» blir sett fram for tingretten. Dette inneber at dei pårørande ikkje lenger skal reise sak ved stemming og saksøkje den forsvunne.

Kravet skal ein setje fram skriftleg. Det bør innehalde informasjon om kva saka gjeld, og kven det skriv seg frå. Dersom det ikkje byr på nemneverdige problem, bør den eller dei som står bak kravet, også underskrive det. Dette er i samsvar med gjeldande praksis. Det er tingretten som avgjer om kravet inneheld dei nødvendige opplysingane.

I *andre punktum* er det foreslått reglar om kven som kan setje fram eit krav om dødsorskurd. Når det gjeld innhaldet i omgrepet «sambuar», viser departementet til merknaden til § 4.

Det følgjer av *tredje punktum* at også andre som kan vise til at dei verkeleg treng ein dødsorskurd, kan reise sak, men da berre etter § 9 første og tredje ledd. Det er berre ektemaken, sambuaren og arvingane som kan krevje orskurd «straks». Dette har bakgrunn i omsynet til dei nærstående. Det vil til dømes vere lite rimeleg om ein person med eit uteståande krav mot den forsvunne, utan ventetid kan krevje dødsorskurd, før ektemaken, sambuaren eller arvingane ønskjer dette.

Føresegna i tredje punktum omfattar både fysiske og juridiske personar.

Til § 11

Denne paragrafen svarer til § 11 i lovforslaget frå Skiftelovutvalet. Den vidarefører delvis gjeldande lov § 7.

Paragrafen inneheld reglar om sakshandsaming. Reglane gjeld for sak om dødsorskurd etter § 9.

Etter *første ledd første punktum* skal den forsvunne kallast inn etter reglane i lov 13. august 1915 nr. 5 om domstolene § 181 med eit varsel på minst tre månader. Det følgjer av *andre punktum*

at innkallinga skal oppmode kven som helst om å gje opplysingar om den forsvunne. Målet er å sikre at saka blir godt opplyst slik at retten kan ta stilling til saka på eit best mogeleg grunnlag. I tillegg til dette har retten ei sjølvstendig plikt til å sørge for å skaffe opplysingar som kan sikre ei korrekt avgjerd, jf. *tredje punktum*. Etter gjeldande lov § 7 andre ledd kan påtalemakta opptre i saka for å vareta offentlege interesser. Praksis frå tingrettane tyder på at påtalemakta, bortsett frå i samband med framlegging av bevismateriale, ikkje har hatt noka reell rolle i saker om forsvinning. Det er difor foreslått å ikkje vidareføre denne føresegna, sjå NOU 2007: 16 side 178. Det er ingenting i vegen for at domstolane av eige tiltak kallar inn påtalemakta i ei sak som allereie er reist, jf. retten si sjølvstendige plikt til å opplyse saka etter tredje punktum.

Verja eller fullmektigen til den forsvunne skal etter *andre ledd første punktum* ha melding om innkallinga av den forsvunne personen. Det følgjer av *andre punktum* at dei som kan fremje krav etter § 10, skal få ei særskilt melding. Plikta til å gi melding etter andre punktum gjeld berre der det let seg gjere.

I *tredje ledd* følgjer departementet opp framlegget frå utvalet om at staten som hovudregel skal dekkje sakskostnadene, sjå grunngevinga i NOU 2007: 16. Unntaket frå denne hovudregelen kan vere aktuelt til dømes om den forsvunne har skuld i den situasjonen som har oppstått, om han har eit særleg stort bu, eller om den forsvunne let vere å melde frå enda om han veit at han er meldt forsvunnen.

Til § 12

Føresegna svarer til § 13 i lovforslaget frå Skiftelovutvalet. Føresegna byggjer på gjeldande § 9, men er endra mellom anna som følgje av tvisteloven.

Paragrafen inneheld reglar om anke og gjenopning av saker om forsvinning. Føresegna er gitt ei enklare utforming i departementet sitt lovforslag ved at andre punktum i lovforslaget frå utvalet er tatt inn i første punktum. Det er i departementet sitt forslag sagt direkte at verje eller fullmektig etter § 5 har rett til å anke eller krevje saka opna på nytt.

Dersom ein orskurd blir oppheva som følge av anke eller saka blir opna på nytt, manglar også rettsgrunnlaget for eit skifte som er gjennomført i tillit til orskurden. Arvingane må da betale attende det dei har mottatt, og ein må oppnemne verje etter reglane i lova for å fortsetje forvaltninga av formuen.

Til § 13

Paragrafen inneheld reglar om fastsetjing av dødsdagen og svarer utan realitetsendringar til § 14 i lovforslaget frå Skiftelovutvalet. Den fører vidare gjeldande § 8 andre ledd og § 1 tredje ledd, utan anna enn språklege og systematiske endringar.

Ein orskurd om død etter § 8 eller § 9 skal etter § 13 nemne den dagen den forsvunne skal reknast for å vere død (dødsdagen). Dødsdagen skal som hovudregel vere den dagen det er «mest truleg» at den forsvunne døydde. Slike opplysingar vil regelmessig vere til stades når den forsvunne er blitt borte under omstende som skapte alvorleg livsfare. Der det ikkje lar seg gjere å fastsetje ein slik dag, skal den forsvunne reknast for å vere død den siste dagen i den månaden ein tidlegast kunne reise sak etter § 9. Sjå § 9 og merknadane til denne paragrafen.

Til § 14

Paragrafen svarer til § 15 i lovforslaget frå Skiftelovutvalet og gjeldande § 10. Paragrafen inneheld reglar om verknaden av ei rettskraftig avgjerd, jf. tvisteloven § 19-14 første ledd. Føresegna er omtalt i punkt 3.4.

Til § 15

§ 15 gjeld handsaminga av skiftet av den forsvunne sitt bu på grunnlag av ein orskurd om død. Paragrafen byggjer på § 16 i lovforslaget frå Skiftelovutvalet og § 11 i gjeldande lov.

Det følgjer av *første ledd første punktum* at ein skal handsome buet til den forsvunne som om den forsvunne var død på dagen som er rekna som dødsdagen etter § 13. Regelen inneber at det er tidspunktet som følgjer av lovframlegget § 13, som avgjer tidspunktet for arvefallet og kven som er arving etter den forsvunne. *Andre punktum* er praktisk viktig og sikrar at fristane i skiftelova først tar til å gå frå den dagen da orskurden blei endeleg. Dette gjeld til dømes skiftelova § 83 nr. 1 om fristen på 60 dagar for å krevje å få sitte i uskifta bu.

Andre ledd vidarefører gjeldande lov § 11 andre ledd. Leddet gjeld berre for orskurd etter § 9. Regelen gjer unntak for små formuar.

Til § 16

Denne paragrafen svarer til § 17 i lovforslaget frå Skiftelovutvalet og erstattar gjeldande § 13. Para-

grafen inneber at buet til den forsvunne skal skiftast når det er gått fem år sidan sist ein visste at den forsvunne levde. Regelen sikrar at forvaltninga av egedelane etter den forsvunne blir avslutta jamvel om ingen av arvingane tar initiativ til dette.

Til § 17

Paragrafen svarer til lovforslaget i utgreiinga § 18. Den fører vidare gjeldande lov § 17. Paragrafen inneheld reglar om verknadene for eit ekteskap av ein orskurd om død. Sjå til samanlikning § 14. Føresegna er omtalt i punkt 3.4.

Til § 18

Paragrafen svarer med nokre endringar til § 19 i lovforslaget frå Skiftelovutvalet. Den byggjer på gjeldande lov § 14 første ledd. Føresegna er omtalt i punkt 3.5.

Første ledd første punktum vidarefører gjeldande lov § 14 første punktum og set ein frist på 20 år etter dødsdagen (jf. § 13) for den forsvunne til å krevje attendeføring av formuen om han eller ho kjem til rette. *Andre punktum* er nytt og set ein frist på ti år dersom det viser seg at forsvinninga er frivillig.

Av *andre ledd* går det fram at dei rette arvingane innan ti år rekna frå dødsdagen kan krevje arven delt på nytt om det blir godtgjort at den forsvunne døydde på eit anna tidspunkt enn det som er lagt til grunn ved skiftet av buet.

Til § 19

§ 19 svarer til § 20 i lovforslaget frå Skiftelovutvalet og gjeldande § 14 andre og tredje ledd. Paragrafen har reglar om kva som skal førast attende av den forsvunne sine egedelar om han kjem til rette. Føresegna er omtalt i punkt 3.5.

Første ledd svarer til gjeldande § 14 andre ledd. Departementet viser til omtalen av den gjeldande føresegna i Ot.prp. nr. 23 (1960–61) side 29–30:

«Hvis de mottatte gjenstander er i behold på arvingens hånd kan de kreves tilbake selv om de i mellomtiden er steget i verdi. På den annen side antas det å følge av alminnelige rettsgrunnsetninger at arvingen ikke plikter å betale erstatning fordi om gjenstandens verdi er forringet ved slit eller elde eller ved prisfall. Tilbakesøkningskravet antas å være av tinglig art slik at midlene – i den utstrekning de kan individualiseres – kan kreves utlevert fra arvingens konkursbo. Man har ikke funnet det nød-

vendig å gi uttrykk for disse prinsipper i lovteksten. [...] Derimot har man fastsett enkelte regler om adgangen til å kreve erstatning hos arvingen. Reglene bygger på det syn at arvingens ansvar bør være lempelig. Han har fått midlene i henhold til en dødsformodningsdom som er avsagt på grunnlag av opplysninger som retten har funnet tilstrekkelige. Meningen med en slik dom må være at arvingen både kan og bør disponere som eier. Han bør derfor ha fordel av transaksjoner som han har foretatt med gevinst, mens det på den annen side ikke alltid ville være rimelig om han skulle erstatte verdiforringelse eller forbruk.

Hovedregelen er at arvingen skal erstatte gjenstandene etter den verdi de hadde da de ble avhendet eller forbrukt, dog således at erstatningen aldri kan settes høyere enn verdien av tilsvarende gjenstander i det øyeblikk kravet gjøres gjeldande. Fra denne regel kan det imidlertid gjøres unntak hvor det etter arvingens kår eller forholdene ellers ville være ubillig om han skulle svare fullt ut. I disse tilfelle kan ansvaret falle bort eller settes ned på grunnlag av en fri skjønnsmessig bedømmelse. Er det mottatte gått tapt uten arvingens skyld, er han i alle tilfelle fri for ansvar. At arvingen heller ikke plikter å erstatte gjenstander som er avhendet, men som den hjemvendte får utlevert fra erververen, har man ikke funnet det nødvendig å gi uttrykk for.»

Andre ledd svarer til gjeldande § 14 tredje ledd og skal bli forstått på same måte.

Tredje ledd er nytt. Etter denne føresegna har ein mottakar plikt til å levere det mottatte attende om han ikkje var i god tru på tidspunktet for ervervet.

Til § 20

Paragrafen gjeld i kva mon ein har plikt til å betale attende utbetalt forsikringssum når den forsvunne kjem attende eller det viser seg at den forsvunne døyde på eit anna tidspunkt enn det ein først la til grunn. Paragrafen svarer til § 21 i lovforslaget frå Skiftelovutvalet. Den erstattar gjeldande § 15. Reglane om plikt til attendebetaling av utbetalt forsikringssum er omtalt i punkt 3.5.

Hovudregelen er at ein ikkje har plikt å betale forsikringssummen attende. Forsikringsselskapet kan likevel få forsikringssummen attende dersom det er «klårt urimeleg» at den som har mottatt summen, skal få behalde han. Etter departementet sitt syn kan det som regel uansett vere

grunn til å la mottakaren behalde mottatte laupande ytingar for den tida den forsvunne har vore borte, eller den delen av eit utbetalt eingongsbeløp som står i eit visst forhold til den tida som har gått.

Til § 21

Føresegna vidarefører gjeldande lov § 16 og svarer til § 22 i framlegget frå Skiftelovutvalet, sjå punkt 3.5.

Til § 22

Føresegna er ny samanlikna med gjeldande lov. Utvalet har ikkje foreslått ei slik føresegn. Grunngevinga for føresegna går fram av punkt 3.5.

Til § 23

Det går fram av *første ledd* at Kongen kan fastsetje når lova skal gjelde frå.

I *andre ledd første punktum* går det fram at lova skal gjelde for avgjerder som blir trefte etter iverksetjinga av lova, jamvel om forsvinninga skjedde før. Regelen inneber at lova vil gjelde også om forsvinninga er meldt før iverksetjinga av lova. Regelen sikrar at dei fleste sakene kan bli løyst etter dei nye reglane. I *andre punktum* er det presisert at ei ordning med forvaltning av den forsvunne sin formue etter 1961-lova skal fortsetje å gjelde etter at den nye lova er i kraft. Om fylkesmannen ser grunn til det, kan fylkesmannen likevel treffe vedtak om forvaltninga med heimel i den nye lova. Fylkesmannen kan til dømes peike ut ei ny verje eller gi verja eit nytt mandat i samband med forvaltninga av formuen. I *tredje punktum* er det presisert at reglane om attendeføring også gjeld om den forsvunne kjem att etter iverksetjinga av lova.

Til § 24

Ei ny lov om forsvunne personar vil erstatte den noverande lova frå 1961. I *nr. 1* foreslår departementet å oppheve lov 23. mars 1961 nr. 1 om forsvunne personer mv.

I *nr. 2* foreslår departementet at §§ 18 til 20 i den noverande lova blir flytta til arvelova, sjå punkt 3.5. Departementet gjer samstundes framlegg om å ta med sambuarar i desse føresegnene som følgje av at sambuarar fekk rett til arv og uskifte ved endringslova 19. desember 2008 nr. 112.

Endringane i *nr. 3* gjeld berre forslag om å endre ei tilvising til den nye lova om forsvunne personar.

Endringa i *nr. 4* av rettsgebyrloven § 10 første ledd nr. 8 er ein konsekvens av forslaget om at avgjerder i saker etter § 9 skal treffast ved orskurd, sjå punkt 3.3.7.

6.2 Forslag til lov om endringar i arvelova (avvikling av arveretten for staten til fordel for frivillig verksemd)

Til § 46

Føresegna gjeld disponering av den avdøde sin netto formue i dei tilfella der det ikkje er arvingar etter lova og arvelataren ikkje har disponert over arven ved testament, sjå punkt 4.

Det følgjer av *første ledd* første punktum at den nettoformuen som den avdøde let etter seg, skal fordelast til frivillig verksemd til fordel for barn og unge. Dette formålet inkluderer verksemd retta mot barn og unge med nedsett funksjonsevne. Lova peikar ut det formålet som arven skal gå til, men ho tar ikkje stilling til kven verdiane meir konkret skal delast ut til, eller korleis dette skal gjerast. Dette vil bli regulert i forskrift, jf. andre punktum. Barne- og ungdomsorganisasjonane vil uansett ikkje få posisjon som arving i buet etter den avdøde eller posisjon som part i ein eventuell tvist om ei avgjerd etter andre ledd.

Det er presisert i første punktum at det er den nettoformuen som den avdøde let etter seg, som skal komme frivillig verksemd til gode. Denne presiseringa er i tråd med høyringsfråsegna frå Den Norske Advokatforening. Dette inneber at gjeld etter avdøde samt massekrav o.a. skal dekkjast på skiftet etter den avdøde på vanleg måte, jf. mellom anna skiftelova § 21. Også ei eventuell utdeling etter andre ledd kjem til fråtrekk. Det er soleis den positive nettoformuen som er igjen etter dette, som skal fordelast til frivillig verksemd.

Ordet «arvelatar» i gjeldande lov er erstatta med «avdøde», som ei følgje av at korkje staten eller dei frivillige organisasjonane er arvingar etter føresegna. Vidare er ordet «sambuar» føyd til. Endringa er ein konsekvens av føresegnene om den avgrensa retten til arv for sambuarar etter arvelova kapittel III A, jf. endringslov 19. desember 2008 nr. 112 om endringar i arveloven mv. (arv og uskifte for samboere).

Andre ledd første punktum gir departementet heimel til i særlege høve å bestemme at formuen heilt eller delvis skal gå til slektningar eller andre som har stått arvelataren nær. Departementet ser for seg at praktiseringa bør vere restriktiv. Eit tilfelle der utdeling kan vere aktuelt etter andre

ledd, er der den avdøde har utforma eit testament utan å tilfredsstille formkrava, men der det klart går fram kva som var avdøde sin siste vilje. Eit anna tilfelle kan vere der det har vore eit nært forhold mellom den avdøde og ein annan person på grunn av regelmessig forsyting, felles hushald over tid eller ekstraordinær bistand.

Føresegna tar ikkje sikte på å innskrenke reglane om fråverande eller forsvunnen arving eller reglane om forelding av rett til å krevje arv, jf. arvelova § 75.

I andre ledd *andre punktum* er det heimel for at Kongen kan gi forskrift med nærare reglar om vedtak etter andre ledd første punktum. Føresegna fører i realiteten vidare heimelen i gjeldande § 47 tredje punktum om avkall.

Til § 47

Føresegna legg dei administrative oppgåvene i samband med skiftet til departementet, sjå punkt 4.

Det følgjer av *første punktum* at departementet i saker etter § 46 skal treffe dei avgjerdene under skiftet som elles høyrer under lotteigarane. Det er behov for ein slik regel samanlikna med gjeldande rett sidan ingen lenger har status som arving i desse bua. Føresegna inneber at departementet blir tilført den kompetansen ein arving elles ville ha hatt. Om det ikkje er andre arvingar, kan departementet etter føresegna treffe dei avgjerdene og ha dei rettane ein einearving, med status som lotteigar, har. For tida er det Kommunal- og moderniseringsdepartementet som er rett departement på dette området.

Der den avdøde let etter seg formue, men ikkje arvingar, vil tingretten måtte sørge for at det blir opna offentleg skifte på vanleg måte. Det er retten som tar stilling til om det er sannsynleg at den avdøde ikkje har arvingar, og varslar departementet om dette. Departementet skal da ta dei avgjerdene som lotteigarane etter skiftelova elles skulle ta.

Departementet legg til grunn at alt avdøde let etter seg, normalt skal gjerast om til pengar. Unntak kan tenkjast. I samsvar med gjeldande lov går det fram av føresegna at departementet har kompetanse til å ta avgjerder om sal av fast eigedom og lausøyre. Det vil da framleis vere domstolen (bustyraren) som sørger for at eigedomen blir seld på beste måte innan rimeleg tid.

Det er tingretten (bustyraren) si oppgåve å sørge for at både avdøde sin gjeld og andre massekrav blir dekte, jf. mellom anna skiftelova § 21. I *andre punktum* er departementet gitt i opp-

gåve å kontrollere at dette er gjort. Om avdøde hadde meiningar om gravlegging, gravstad og gravlegat, skal desse følgjast så langt som mogeleg. Dette gjeld òg om ønsket er å ikkje etterlate seg ein gravstad. Føresegna inneber inga endring i gjeldande føresegner om arveoppgjæret eller skifte av dødsbuet.

I *tredje punktum* er det gitt heimel for Kongen til å gi forskrift med nærare reglar om oppgåvene etter første og andre punktum.

Justis- og beredskapsdepartementet

t i l r å r :

At Dykkar Majestet godkjenner og skriv under eit framlagt forslag til proposisjon til Stortinget om lov om forsvunne personar og lov om endringar i arvelova (avvikling av arveretten for staten til fordel for frivillig verksemd).

Vi **HARALD**, Noregs Konge,

s t a d f e s t e r :

Stortinget blir bedt om å gjere vedtak til lov om forsvunne personar og lov om endringar i arvelova (avvikling av arveretten for staten til fordel for frivillig verksemd) i samsvar med eit vedlagt forslag.

A

Forslag

til lov om forsvunne personar

Kapittel 1. Allmenne føresegner

§ 1 *Kva lova gjeld*

Denne lova gir reglar om forvaltning av eigedelane til ein person som er forsvunnen. Lova gir òg reglar om korleis ein skal gå fram for å avgjere om ein person skal reknast for å vere død, verknaden av ei slik avgjerd og reglar om attendeføring av personen sine eigedelar dersom personen seinare kjem til rette.

§ 2 *Jurisdiksjon og lovval*

Ei sak etter lova her om at ein person skal reknast for å vere død, kan reisast i Noreg dersom den forsvunne personen hadde vanleg bustad her da han eller ho forsvann.

Om den forsvunne ikkje hadde vanleg bustad i Noreg, kan det likevel reisast sak her om han eller ho har late etter seg formue i riket, men da berre med verknad for denne formuen. Det same gjeld om saka av andre grunnar er knytt til Noreg på ein slik måte at det er rimeleg at ho blir reist her, og det blir godtgjort at det ikkje er eller vil bli reist sak i ein annan stat der det er meir føremålstenleg å avgjere saka.

Saker om forsvunne personar som høyrer under norsk avgjerdsrett, skal avgjerast etter norsk lov.

§ 3 *Vernetting*

Ei sak om at ein person skal reknast for å vere død, skal reisast ved tingretten i den rettskrinsen der den forsvunne hadde sitt allmenne vernetting.

Saker som blir reist i Noreg etter § 2 andre ledd første punktum fordi den forsvunne har formue i Noreg, skal reisast i Oslo rettskrins. Eig den forsvunne fast eigedom i Noreg, skal saka likevel reisast ved tingretten i den rettskrinsen der den faste eigedomen ligg.

Saker som blir reiste i Noreg etter § 2 andre ledd andre punktum, skal reisast i Oslo rettskrins.

Kapittel 2. Forvaltning av buet til ein forsvunnen person o.a.

§ 4 *Melding om forsvinning*

Om ein person som hadde vanleg bustad i Noreg, er forsvunnen, skal ektemaken, sambuaren, slektningane eller offentleg myndigheit melde frå til tingretten der den forsvunne hadde sitt allmenne vernetting. Andre som kjenner til forsvinninga, kan òg gi slik melding.

§ 5 *Oppnemning av verje*

Om ikkje retten straks gir orskurd etter § 8, skal retten melde frå til fylkesmannen om forsvinninga.

Fylkesmannen oppnemner ei verje om dette trengst for å tryggje interessene til den forsvunne. Dersom den forsvunne har ektemake eller sambuar eller ein fullmektig til å ta seg av interessene sine, bør fylkesmannen gjere vedtak om at ektemaken, sambuaren eller fullmektigen skal tryggje interessene til den forsvunne om dei er eigna til det.

Fylkesmannen fastset om verja skal ha betalt for oppdraget, og kor mykje. Denne betalinga og utlegg i samband med oppdraget som verje skal dekkjast av eigedelane til den forsvunne personen.

Reglane i lov om vergemål gjeld tilsvarande så langt dei høver.

§ 6 *Forvaltning av eigedelane til den forsvunne*

Eigedelane til den forsvunne skal forvaltast som eigedelane til personar under verjemål.

Om det let seg gjere, skal verja ta arvingane med på råd ved viktige avgjerder som sal av fast eigedom eller større utbetalingar.

§ 7 *Avgrensa utbetaling*

Fylkesmannen kan gjere vedtak om ei avgrensa utbetaling av den forsvunne sine eigedelar jamvel om det ikkje straks kan givast orskurd etter § 8, dersom den forsvunne hadde plikt til underhald av ektemake eller barn eller ei slik utbetaling trengst av andre grunnar.

Kapittel 3. Orskurd om død

§ 8 Dødsorskurd når det ikkje er grunn til å tvile på at personen er død

Om ein person er forsvunnen under slike omstende at det ikkje er grunn til å tvile på at personen er død, kan tingretten straks treffe avgjerd om at personen skal reknast for å vere død.

Krav om avgjerd etter første ledd kan setjast fram av ektemaken, sambuaren, arvingen eller andre som kan vise til at dei verkeleg treng ei slik avgjerd. Kravet skal setjast fram skriftleg.

Retten treff avgjerda etter første ledd ved orskurd. Reglane i tvisteloven gjeld så langt dei høver.

§ 9 Dødsorskurd i andre høve

Om ein person er forsvunnen under slike omstende at personen høgst sannsynleg er død, kan det reisast sak om at den forsvunne skal reknast for å vere død, når det har gått eitt år etter det siste tidspunktet da ein visste at personen var i live.

Det kan likevel straks reisast sak som nemnd i første ledd dersom personen forsvann i samband med ein naturkatastrofe, ei anna stor ulukke, stridshandling eller ei anna ytre hending som skapte stor livsfare, og det av den grunn er høgst sannsynleg at personen er død.

I andre tilfelle enn dei som er nemnde i første og andre ledd, kan sak om at ein person skal reknast for å vere død, reisast når det har gått fem år etter det siste tidspunktet da ein visste at personen var i live.

Retten treff avgjerda ved orskurd. Reglane i tvisteloven gjeld så langt dei høver. Orskurden skal gå ut på at personen skal reknast for å vere død, eller at kravet ikkje blir tatt til følgje.

§ 10 Framsetjing av krav om dødsorskurd etter § 9

Sak etter § 9 skal reisast ved at krav om dødsorskurd blir satt fram skriftleg for tingretten. Ektemaken, sambuaren eller arving til den forsvunne kan krevje slik orskurd. Andre kan krevje orskurd etter § 9 første og tredje ledd dersom dei kan vise til at dei verkeleg treng ei avgjerd om at personen skal reknast for å vere død.

§ 11 Handsaming av saker etter § 9

I sak etter § 9 skal tingretten kalle den forsvunne inn etter reglane i domstoloven § 181 med eit varsel på minst tre månader. Innkallinga skal oppmode den som har opplysingar om den

forsvunne, om å gi opplysingane til retten. Retten skal av eige tiltak søkje å skaffe opplysingar som kan sikre ei rett avgjerd.

Retten skal gi melding til verja eller fullmektigen til den forsvunne om innkallinga. Om det let seg gjere, skal retten òg gi slik melding til dei som kan setje fram krav etter § 10.

Sakskostnadene skal dekkjast av staten om ikkje retten avgjer at dei skal dekkjast av eigdeleane til den forsvunne.

§ 12 Rettsmiddel

Den avgjerda går imot, dei som er nemnde i § 10, og verja eller fullmektigen kan anke orskurd etter § 8 eller § 9 og krevje at saka blir opna på nytt.

§ 13 Dødsdagen

Ein orskurd etter § 8 eller § 9 skal fastsetje den dagen den forsvunne personen skal reknast som død. Dette skal om mogeleg vere den dagen den forsvunne mest truleg døydde, og elles den siste dagen i den månaden ein tidlegast kunne reise sak etter § 9.

§ 14 Rettskraft

Ein rettskraftig orskurd etter § 8 eller § 9 verkar for og mot alle og skal leggjast til grunn i alle forhold der det har noko å seie om den forsvunne er i live eller ikkje etter den dagen orskurden fastset som dødsdagen.

Ei avgjerd etter § 2 andre ledd første punktum har berre verknad for denne formuen.

Kapittel 4. Verknaden av ein orskurd om død

§ 15 Handsaming av buet og skifte

Når ein orskurd etter § 8 eller § 9 er blitt endeleg, skal buet til den forsvunne handsamast som om den forsvunne var død på dagen som er rekna som dødsdagen etter § 13. Fristane i skifteloven gjeld i desse tilfella frå det tidspunktet det tidlegast var mogeleg å få buet skifta.

Er nettoformuen til den forsvunne mindre enn fire gonger grunnbeløpet i folketrygda, kan ektemaken eller arvingane krevje at buet skal handsamast som om den forsvunne var død utan dødsorskurd så snart fristen etter § 9 første ledd er gått ut. Tingretten fastset i så fall dødsdagen etter reglane i § 13.

§ 16 Skifte etter fem år

Er det gått fem år sidan det siste tidspunktet da ein visste at den forsvunne var i live, utan at eigdeleane som er til forvaltning etter § 6, er skifta, skal den som forvaltar eigdeleane, gi mel-

ding til tingretten. Tingretten skal handsame eigedelane som om den forsvunne var død. Buet skal delast mellom dei som er arvingar etter den forsvunne når femårsfristen går ut. Arvingane skal varslast ved innkalling etter reglane i skifte- loven § 72. Om ingen melder seg som arving, gjeld arvelova § 46 tilsvarande.

§ 17 *Verknader for ekteskapet*

Når ein orskurd etter § 8 eller § 9 er rettskraftig, er ekteskapet oppløyst dersom ekte- maken etter den forsvunne giftar seg på nytt. Dette gjeld jamvel om avgjerda seinare blir opp- heva eller endra. Har ektemaken ikkje gifta seg på nytt, står ekteskapet ved lag om det viser seg at den forsvunne lever.

Kapittel 5. Attendeføring fordi den forsvunne har kome til rette o.a.

§ 18 *Frist for attendeføring*

Den forsvunne kan innan 20 år frå dagen som er rekna som dødsdagen etter § 13, krevje eigedelane sine att frå dei som arva han eller henne. Om forsvinninga var frivillig, er fristen 10 år.

Dei rette arvingane kan innan 10 år frå dagen som er rekna som dødsdagen etter § 13, krevje arv utlevert om det blir godtgjort at den forsvunne døydde på eit anna tidspunkt enn det som var lagt til grunn ved delinga av buet.

§ 19 *Kva som skal først attende*

Ingen arving har plikt til å gi att meir enn han eller ho har mottatt. Er den mottatte arven avhenda eller forbrukt, er arvingen ansvarleg for verdien på det tidspunktet tingen blei avhenda eller forbrukt, men ikkje for meir enn verdien av ein like god ting av same slag på tidspunktet da kravet blir sett fram. Kravet skal setjast ned eller falle bort når det er urimeleg på grunn av leve- kåra eller stoda elles at arvingen skal svare fullt ut for eigedelar som han eller ho ikkje lenger har. Er arven gått tapt utan at arvingen er skuld i tapet, er arvingen friteken for plikta til attende- føring.

Inntekt som er tent opp av formuen før kra- vet om attendeføring er sett fram, treng arvin- gen ikkje å gi attende.

Er ein eigedel avhenda, skal den som har tatt over eigedelen, levere eigedelen attende etter reglane i første og andre ledd dersom han eller ho ikkje var i god tru på tidspunktet for ervervet.

§ 20 *Utbetalt forsikring*

Ein forsikringssum som er utbetalt etter ein dødsorskurd etter § 8 eller § 9, kan ikkje krev- jast att jamvel om det viser seg at den forsvunne lever, eller at han eller ho døydde på eit slikt tidspunkt at forsikringssummen ikkje skulle vore utbetalt. Dette gjeld likevel ikkje om det er klårt urimeleg at den som har fått utbetalt sum- men, får behalde han. Når det er gått 20 år sidan dagen som er rekna som dødsdagen etter § 13, kan forsikringssummen uansett ikkje krevjast attende.

Dersom forsikringssummen kan krevjast attende, kan kravet setjast ned eller falle bort etter reglane i § 19 første ledd. Beløp som sel- skapet ikkje kan få attende frå mottakaren, skal gå til frådrag i det forsikringsselskapet har plikt til å dekkje.

Forsikringsselskapet kan rekne forsikrings- forholdet som opp- og avgjort ved den utbeta- linga som er skjedd på grunnlag av dødsorskurden. I så fall overtar personen som har kome attende, kravet til forsikringsselskapet.

§ 21 *Pensjon og andre offentlege stønader*

Trygdeytningar, livrente eller annan offentlig eller privat stønad som er utbetalt etter ein døds- orskurd etter § 8 eller § 9, kan ikkje krevjast att frå mottakaren, jamvel om det viser seg at den forsvunne lever. Det som er utbetalt, skal gå til frådrag i krav på stønad frå personen som har kome att, for den tida han eller ho har vore forsvunnen.

§ 22 *Oppheving av orskurd om død*

Retten kan oppheve ein orskurd om død etter stemming frå personen som etter orskur- den er rekna som død.

Kapittel 6. Slutføresegner

§ 23 *Når lova gjeld frå. Overgangsføresegner*

Lova gjeld frå den tid Kongen fastset.

Lova gjeld for avgjerder som blir trefte etter iverksetjinga av lova jamvel om forsvinninga skjedde før. Ei etablert ordning for forvaltning av eigedelane til den forsvunne skal først vidare etter den nye lova, om ikkje fylkesmannen fast- set noko anna. Reglane om attendeføring av eigedelar etter kapittel 5 i lova her, gjeld om den forsvunne kjem att etter iverksetjinga av lova.

Kongen kan fastsetje overgangsføresegner.

§ 24 *Endringar i andre lover*

Frå den tida lova trer i kraft blir det gjort følgjande endringar i andre lover:

1. Lov 23. mars 1961 nr. 1 om forsvunne personar mv. blir oppheva.
2. I lov 3. mars 1972 nr. 5 om arv m.m. skal nytt kapittel XIII A lyde:

Kapittel XIII A. Fråverande arving

§ 75 a Ein arving skal ikkje reknast med under skiftet om det ikkje er sikkert at arvingen har overlevd arvelataren, jf. § 72 første ledd.

Viser det seg seinare at arvingen overlevde arvelataren, kan arvingen eller – om arvingen er død – hans eller hennar arvingar innan ti år etter arvefallet krevje arven frå dei som har fått han. Gjeld det arv i eit bu som er overteke av den attlevande ektemaken eller sambuaren etter reglane om uskifte i kapittel III og kapittel III A, blir fristen rekna først frå det tidspunktet den attlevande ektemaken eller sambuaren dør. Har den attlevande ektemaken eller sambuaren skift tidlegare, skal fristen reknast frå det tidspunktet skiftet var slutt. Er arvingen ved orskurd sagt å vere død, jf. lov om forsvunne personar §§ 8 eller 9, gjeld fristen i same lov § 18 dersom han går ut før fristen som er nemnd foran. Kravet om attendeføring følgjer elles reglane i lov om forsvunne personar § 19.

§ 75 b Er ein arving forsvunnen etter at arven er fallen, eller er arvingen fråverande utan kjend opphaldsstad, skal arvingen få arven utlagd på skiftet om ikkje anna følgjer av § 75 c. Reglane i lov om forsvunne personar kapittel 2 om forvaltning av den forsvunne sine eigedelar og oppnemning av verje gjeld tilsvarande.

§ 75 c Er arven til ein forsvunnen arving som nemnd i § 75 b mindre enn to gonger grunnbeløpet i folketrygda, og det heller ikkje er kjend at arvingen har annan formue, skal arvingen ikkje få arven utlagd når han eller ho har ektemake, sambuar eller slekt som har rett til arven etter lova, eller han eller ho har rådd over heile arven ved testament. Arven skal då gå til dei som var arvingar etter den forsvunne eller fråverande då arven fall. Ein forsvunnen eller fråverande arving kan ikkje krevje attende arv som er utlagd etter første punktum

3. I lov 22. mai 1981 nr. 25 om rettergangsmåten i straffesaker skal § 222 andre punktum lyde:

Reglene i *lov om forsvunne personar § 6* får anvendelse så langt de passer.

4. I lov 17. desember 1982 nr. 86 om rettsgebyr blir § 10 første ledd nr. 8 oppheva.

B**Forslag****til lov om endringar i arvelova (avvikling av arveretten for staten til fordel for frivillig verksemd)****I**

I lov 3. mars 1972 nr. 5 om arv m.m. skal kapittel VII lyde:

Kapittel VII. Disponering av formuen når avdøde ikkje har arvingar.

§ 46 Har *avdøde* ikkje slektningar, *ektemake* eller *sambuar* som arvar han, og har han ikkje gjort testament om arven, skal *nettoformuen* fordelast til *frivillig verksemd* til fordel for barn og unge. *Kongen* kan i forskrift gi *nærmare føresegner* om *ordninga* for *fordeling av formuen* til slik verksemd.

I særlege høve kan departementet etter søknad avgjere at *formuen heilt eller delvis* skal fordelast til *slektningar* eller *andre* som har stått *avdøde nær*.

Kongen kan i forskrift gi *nærmare føresegner* om slik *fordeling av formuen*.

§ 47 Når det er slått fast at *avdøde* ikkje har *arvingar*, jf. § 46, treff departementet dei *avgjerdene* under skiftet som elles høyrer under *lotteigarane*, så som *avgjerder om sal av fast eigedom* og *lausøyre*. Departementet skal sjå til at *utgiftene* til *buhandsaming*, *gravferd* og *gravlegat o.a.* er dekte. *Kongen* kan i forskrift gi *nærare føresegner* om *oppgåvene* etter første og andre punktum.

II

1. Lova gjeld frå den tida *Kongen* fastset.
2. *Kongen* kan fastsetje *overgangsføresegner*.

